

Rikard Bakan
Božidar Jaković

Ekoturizam

Autorizirana predavanja i
primjeri vježbi

© Rikard Bakan

Božidar Jaković, 2015.

Urednik

Rikard Bakan, mag.oec., pred

Recezenti

Ivo Bašić, dipl.oec., pred

Irena Bosnić, mag.oec., pred

Tatjana Arnold Sabo., dipl.ing.

Izdavač

Visoka škola za menadžment u turizmu I informatici u Virovitici, Matije Gupca 78, 33000 Virovitica

<http://www.vsmti.hr>

Za izdavača

Doc.dr.sc.Vesna Bedeković, prof.v.š.

Grafička priprema

Ivan Heđi, dipl.ing

Fotografija na naslovnici:

Irena Bosnić, mag.oec

Lektura:

Ivana Vidak, prof.

Ovaj materijal predstavlja elektroničko izdanje skripte, odnosno autoriziranih i recenziranih nastavnih materijala iz kolegija Ekoturizam. Materijal je besplatno dostupan na web stranicama Visoke škole za menadžment u turizmu i informatici u Virovitici odnosno na službenim stranicama kolegija Ekoturizam.

Odluku o odobrenju elektroničke publikacije „Ekoturizam – autorizirana predavanja“ (Klasa: 612-10/15-03/04, URBROJ: 2189-74-15-05) donijelo je Stručno vijeće Visoke škole za menadžment u turizmu i informatici u Virovitici na svojoj 41. sjednici od 8. srpnja 2015.

Na istoj sjednici donešena je odluka o izmjenama i dopunama u studijskim programima Visoke škole za menadžment u turizmu i informatici u Virovitici (Klasa: 612-10/15-03/4, URBROJ: 2189-74-15-06) kojom se ova publikacija uvrštava kao obvezna literatura na kolegiju „Ekoturizam“ koji se izvodi na 5. semestru studija Menadžment, smjer Menadžment ruralnog turizma.

ISBN 978-953-8028-02-1

Rikard Bakan, mag.oec., pred

Božidar Jaković, mag.oec.

EKOTURIZAM

Autorizirana predavanja i primjeri vježbi

ELEKTRONIČKO IZDANJE

Virovitica, 2015.

Predgovor

Pred vama je elektroničko izdanje autoriziranih i recenziranih predavanja iz kolegija „Ekoturizam“ koji služate na 5. semestru studija Menadžment, smjer Menadžment ruralnog turizma na Visokoj školi za menadžment u turizmu i informatici u Virovitici.

Zbog nedostatka stručne literature i udžbenika na hrvatskome jeziku, namjera autora bila je olakšati vam praćenje predavanja, lakše svladavanje obveza iz seminarske nastave te uspješnu pripremu ispita iz spomenutoga kolegija.

Nastojali smo napraviti pregledan i razumljiv nastavni materijal koji će vam uz redovitu nazočnost, pažljivo slušanje i bilježenje na predavanjima i seminarskoj nastavi, omogućiti uspješno polaganje ispita iz spomenutog kolegija. Iza svake cjeline nalaze se primjeri ispitnih pitanja te nekoliko primjera zadataka za vježbe koje izrađujete u sklopu seminarske i nakon obavljenih terenskih nastava.

Za produbljivanje znanja te kvalitetniju pripremu ispita (poglavito usmenog) na kraju skripte dan je pregled literature koju svakako preporučujemo.

Sve podrobnije informacije o kolegiju, dodatnoj literaturi, načinu i temama izrade seminarskoga rada te terenskoj nastavi, studentice/studenti mogu dobiti na službenim stranicama kolegija na web stranici škole.

Pored toga što nam je namjera i želja da s uspjehom položite ispit, još bismo više voljeli da neki od vas, budućih poduzetnika ili menadžera u ruralnom turizmu, u ovom posebnom obliku turizma prepoznate svoj životni poziv. Hrvatska je zemlja prekrasnih krajolika, očuvane prirode, bogatog nasljeđa i tradicijskog načina života, koja za sada, kroz razvoj ovog posebnog oblika turizma još nije iskoristila sve komparativne prednosti koje ima.

U Virovitici, svibanj 2015. godine.

Autori

Programski sadržaj:

1. Uvodno predavanje
 - 1.1. Definicija ekoturizma
 - 1.2. Načela ekoturizma
 - 1.3. Dimenzije ekoturizma
 - 1.4. Ekoturizam u odnosu prema sličnim tipovima turizma
 - 1.5. Tipovi ekoturizma
2. Ekoturizam – povijesni razvoj, tržište, trendovi i perspektive
 - 2.1. Povijesni razvoj ekoturizma
 - 2.2. Tržište ekoturizma – trendovi
 - 2.3. Karakteristike tržišnih segmenata
3. Zaštita okoliša i održivi razvoj turizma
 - 3.1. Načela održivog razvoja turizma
 - 3.2. Natura 2000 i ekoturizam u Hrvatskoj
4. Utjecaj ekoturizma na okruženje
 - 4.1. Utjecaj na lokalno gospodarstvo
 - 4.2. Utjecaj na okoliš
 - 4.3. Utjecaj na kulturu i društvo
5. Važnost interpretacije okoliša u ekoturizmu
 - 5.1. Pojam interpretacije
 - 5.2. Uloga interpretacije
 - 5.3. Vrste i alati interpretacije
 - 5.4. Alati i tehnike interpretiranja
6. Ekološka poljoprivreda i njen značaj u razvoju ruralnih ekoturističkih destinacija
 - 6.1. Ekološka poljoprivreda u Hrvatskoj i EU
 - 6.2. Ekološka poljoprivreda kao turistička atrakcijska osnova
7. Ekološko povrtlarstvo, voćarstvo, pčelarstvo i stočarstvo
 - 7.1. Opći ciljevi i načela ekološkog povrtlarstva
 - 7.1.1. Tlo na kojem nastaje vrt
 - 7.1.2. Kompostiranje
 - 7.1.3. Malčiranje
 - 7.1.4. Plodored
 - 7.1.5. Životinje kao pomagači u vrtu
 - 7.1.6. Biljke kao pomagači u vrtu
 - 7.2. Ekološki voćnjak
 - 7.3. Ekološko pčelarstvo
 - 7.4. Ekološko stočarstvo
8. Osnove permakulture
 - 8.1. Etička načela permakulture
 - 8.2. Opća načela permakulture
 - 8.3. Planiranje zona
 - 8.4. Primjer dobre prakse „Permakulturni dizajn Centra za ekološku poljoprivredu i ekoagroturizam Banov brod kraj Pitomače“

9. Osmišljavanje turističke ponude temeljene na ekološkoj poljoprivredi i etičkim načelima održivosti
10. Osnove marketinga, diferencijacija proizvoda, standardi kvalitete i označavanje u ekoturizmu. Marketing mix
11. Literatura
12. Popis ilustracija

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vršcu

Ekoturizam
uvodno predavanje

Ciljevi kolegija:

UPOZNATI STUDENTE/STUDENTICE S
POJMOM EKOTURIZMA, NJEGOVIM
UTJECAJEM NA RAZVOJ DESTINACIJE KAO I
OSMIŠLJAVANJE TURISTIČKE PONUDE
TEMEЉENE NA PRIRODΝIM
PRIVLAČNOSTIMA, EKOLOŠKOJ
PROIZVODNJI I ODRŽIVOM RAZVOJU

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vršcu

Nakon što odslušate kolegij
trebali biste znati:

- Opisati osnovna obilježja i trendove razvoja ekoturizma,
- Definirati održivi razvoj turizma,
- Objasniti značaj zaštićenih dijelova prirode kao temelja razvoja ekoturizma,
- Objasniti značaj i specifičnosti ekološke poljoprivredne proizvodnje u organiziranju turističkih aktivnosti na ruralnom prostoru,
- Razumjeti potrebu analize tržišta za ekoturizam i ekološke proizvode te nastupa na eko-sajmovima.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vršcu

Što je ekoturizam ?

- "Responsible travel to natural areas that conserves the environment and improves the well-being of local people." (The International Ecotourism Society, 1990.)
<http://www.ecotourism.org/>
- "Odgovorno putovanje u prirodna područja uz brigu za očuvanjem okoliša i osiguravanjem boljega života lokalnoj zajednici." (Međunarodna zajednica za Ekoturizam, 1990.)

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Što je ekoturizam ?

- Prvu definiciju ekoturizma dao je Caballos-Lascaurin 1987.

" Putovanje u relativno netaknutu i nezagadženu prirodu sa specifičnim ciljevima kao što su učenje, uživanje i divljenje okolišu, biljkama i životinjama kao i prošlom te postojećem kulturnom naslijeđu određenog područja."

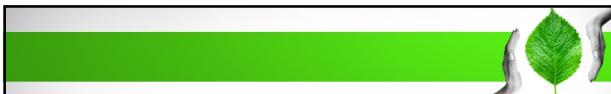
Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Što je ekoturizam ?

- Kako se ekoturizam razvijao, dodavana mu je i dodatna dimenzija povezana s konceptom održivog razvoja.
- " Ekološki održiv turizam koji potiče ekološku i kulturološku svijest, razumijevanje i očuvanje okoliša" (Ecotourism Association of Australia, 1992.)
- " Putovanje kako bi se uživalo u raznolikosti prirode i kulture čovječanstva bez uzrokovanja štete jednome ili drugome." (Tickell, 1994.)

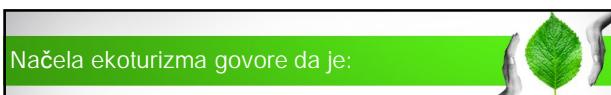

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Zaključna definicija koju danas koristi Međunarodno društvo za ekoturizam (The International Ecotourism Society) glasi:

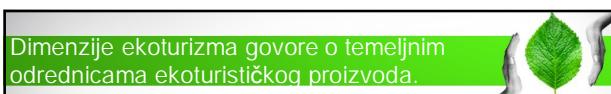
Ekoturizam je odgovorno putovanje u prirodna područja koje uključuje zaštitu i brigu o okolišu, održivi razvoj lokalne zajednice te interpretaciju okoliša i edukaciju. (TIES, 2015.)

Načela ekoturizma govore da je:

- Ekoturizam turizam:
 - temeljen na prirodi,
 - ekološki osvještenih dionika,
 - upravljan po načelima održivosti.
- Posebnu dimenziju ekoturizmu daje način korištenja prirodnih i kulturnih resursa u službi stvaranja posebnih doživljaja za turista.

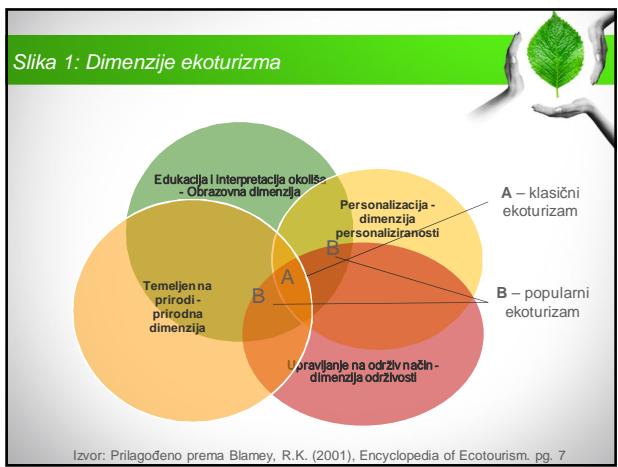
 Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Novom Sadu

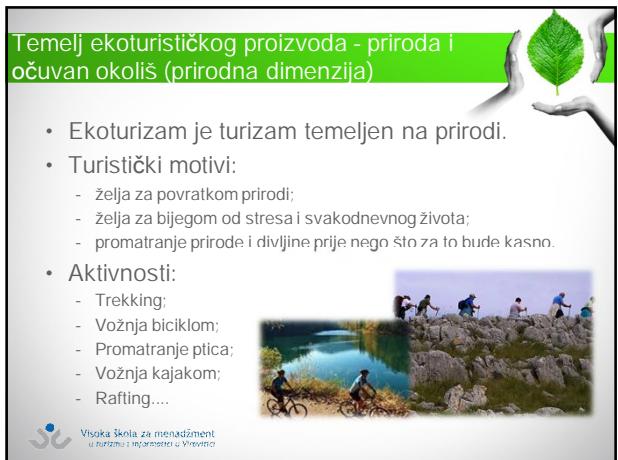
Dimenzije ekoturizma govore o temeljnim odrednicama ekoturističkog proizvoda.

- Iako autori različito definiraju dimenzije ekoturizma ovdje je izdvojeno pet temeljnih dimenzija ekoturizma prema Rossu i Wallu, 1999.
 1. Prirodni resursi i zaštita okoliša;
 2. Edukacija;
 3. Povećanje prihoda lokalne zajednice;
 4. Povećanje kvalitete turističke ponude;
 5. Uključenost lokalne zajednice.
- Dodatna dimenzija:
 - Ekoturistički proizvod je alternativni, personalizirani turistički proizvod manjeg intenziteta.

 Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Novom Sadu

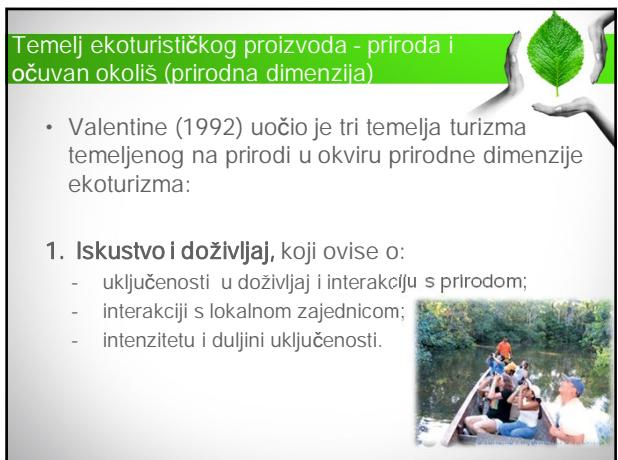

Izvor: Prilagođeno prema Blamey, R.K. (2001), Encyclopedia of Ecotourism. pg. 7

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informaciji u Virovitici

Temelj ekoturističkog proizvoda - priroda i očuvan okoliš (prirodna dimenzija)

2. Oblikovanje putovanja, koje ovisi o:

- različitim razinama i intenzitetu korištenja turističke infrastrukture i suprastrukture;
- tipu i veličini grupe s kojom se putuje;
- spremnosti na potrošnju (willingness to pay),
- duljini boravka.

Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Temelj ekoturističkog proizvoda - priroda i očuvan okoliš (prirodna dimenzija)

3. Izbor destinacije, što ovisi o:

- dostupnosti;
- razvijenosti;
- vlasništvu;
- ekološkoj osjetljivosti.

Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Obrazovna dimenzija ekoturizma

- Ekoturizam pruža mogućnost obrazovanja o okolišu i lokalnoj kulturi.
- Odlika ekoturističkog doživljaja je interpretacija okoliša te učenje o okolišu i kulturi kraja kojega ekoturist posjećuje.
- Svaki turizam temeljen na prirodi u sebi nosi neki oblik stjecanja novih znanja, no kod ekoturizma, obrazovna dimenzija, uz dobru interpretaciju okoliša, ključni je element turističkog doživljaja.

Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Obrazovna dimenzija ekoturizma

- Doživljaj turista na ekoturističkom putovanju ima dvije osnovne svrhe:
 1. *Zadovoljenje potrebe za povećanjem znanja o prirodnim i kulturnim atrakcijama uz aktivnu rekreatiju na terenu.*
 2. *Povećanje razine svijesti o potrebi očuvanja okoliša, promjena stavova i ponašanja s ciljem smanjivanja loših utjecaja na okoliš.*

Obrazovna dimenzija ekoturizma

- Prva svrha izravno se podudara s najčešćim primarnim motivima putovanja ekoturista, a to su učenje o biljkama, životinjama, krajoliku i drugim atrakcijama specifičnima za destinaciju.
- Da bi turisti zadovoljili svoje potrebe za stjecanjem novih znanja ključna je dobro osmišljena i kvalitetna interpretacija okoliša.

Obrazovna dimenzija ekoturizma

Interpretacija destinacije može biti:

- **Statična:** samostalni obilazak uz pomoć interpretacijskih tabli, tiskanih ili interaktivnih karti, vodiča i sl.
- **Personalizirana:** sve informacije interpretira ospozobljeni i educirani vodič.

Obrazovna dimenzija ekoturizma

- Druga svrha ogleda se u činjenici da se ekoturist boravkom u ekoturističkoj destinaciji pruža mogućnost podizanja ekološke svijesti o čemu možda ne bi razmišljao za vrijeme uobičajenog boravka u urbanim sredinama.
- To se kod ekoturista gotovo u pravilu događa pa su oni osobe koje su jako uključene u pitanja zaštite okoliša.

Dimenzija održivosti

- Pojam održivog turizma proizašao je iz puno šireg koncepta "ODRŽIVOGRAZVOJA."
- Ovaj koncept prvi je put promoviran kroz tzv. Brundtland izvještaj u publikaciji "Our Common Future" iz 1987. koju je izdala World Commission on Environment and Development (WCED)
- Održivost se u njoj definira kao:
"Način zadovoljavanja potreba sadašnjih generacija bez ugrožavanja potreba generacija koje dolaze."

Dimenzija personaliziranosti

- Ekoturizam se svrstava u tzv. alternativni turizam.
- Ekoturizam predstavlja više od pukog razgledavanja. On predstavlja doživljaj.
- Turisti neprestano traže izvornost, uključenost, istraživanje i kvalitetu nasuprot kvantiteti.
- Ekoturisti traže nove izazove i personalizirane doživljaje u jedinstvenim, najčešće udaljenim i manje razvijenim destinacijama.

Dimenzija personaliziranosti

- Upravo za ponudu ekoturizma karakteristično je da je čine mali i srednji pružatelji turističkih usluga s visokopersonaliziranim ponudom turističkih doživljaja.
- Ova dimenzija, ekoturizam razlikuje od masovnog turizma (iako u svojoj "soft" verziji i on poprima neke od karakteristika masovnog turizma).

Ekoturizam u odnosu prema sličnim tipovima turizma

- Turizam temeljen na prirodi:
 - Ekoturizam je podvrsta ovog posebnog oblika turizma. Jedina razlika je u činjenici da *drugi oblici turizma temeljenog na prirodi ne moraju nužno biti i održivi.*
 - Primjeri:
 - Lovni turizam temeljen je na prirodi, a ne mora nužno biti održiv,
 - Vožnja quadovima u prirodi također može biti turistički proizvod – pripada li ova aktivnost u održive oblike turizma?

Ekoturizam u odnosu prema sličnim tipovima turizma

- Pustolovni (adrenalinski) turizam sagledavamo kao poseban oblik zbog:
 - Postojanja određenog stupnja rizika pri putovanju;
 - Veće razine tjelesnog napora potrebnog za turistički doživljaj;
 - Činjenice da se od turista očekuju određene vještine i sposobnosti da bi se doživjelo turističko iskustvo.

Ekoturizam u odnosu prema sličnim tipovima turizma

• Trekking:

- Najčešće predstavlja kombinaciju duljeg pješačenja ili planinarenja, posjete lokalnim naseljima i avanture u prirodnom okruženju.
- Za trekking bi se moglo kazati da je kombinacija pojedinih elemenata kulturnog turizma, ekoturizma i pustolovnog turizma.

Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vojvodini

Tipovi ekoturizma

- U literaturi se vrlo često rabe izrazi:
 - "Hard" (tvrdi, čvrsti, strogi) ekoturizam; ekoturist
 - "Soft" (meki, laki, konvencionalni) ekoturizam; ekoturist
- Korištenje pojedinog termina vezano je uz stupanj ekoturističkog doživljaja s obzirom na činjenicu:
 - koliko su turisti strogi u odnosu na ekološke principe,
 - koliko su daleko spremnići s obzirom na fizičke napore kako bi doživjeli ekoturističko iskustvo,
 - koliko je intenzivan njihov interes prema pojedinoj ekoturističkoj atrakciji.

Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vojvodini

Tipovi ekoturizma (Hard ekoturizam)

- Strogi (Hard-core) ekoturisti imaju jako izražen interes za temeljni motiv putovanja i vrlo su često eksperti u pojedinim područjima, kao npr. dugogodišnji promatrači ptica, kukaca, kitova i sl.

Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vojvodini

Tipovi ekoturizma (Hard ekoturizam)

- Isto tako za njih je karakteristično da su spremni iskusiti život lišen uobičajenog civilizacijskog komfora, putovati u otežanim uvjetima (ako je potrebno i na duže razdoblje), upoznavati nepoznate kulture i doživjeti neuobičajena životna iskustva.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informaciji u Virovitici

Tipovi ekoturizma (Soft ekoturizam)

- Konvencionalni (soft) ekoturisti ne razlikuju se puno od uobičajenih turista motiviranih prirodnim atrakcijama.
- Razlika je ipak u tome što ekoturisti žele doživjeti prirodne atrakcije na poseban, posrednji način (uz dobru interpretaciju okoliša i edukativne sadržaje koje doživljavaju bilo posredstvom stručnih vodiča ili samostalno).
- Vrlo čest slučaj je da ova vrsta turista unutar svojeg uobičajenog turističkog putovanja poduzima i jedno ili više kraćih posjeta ekoturističkim destinacijama.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informaciji u Virovitici

Pitanja za provjeru:

- Navedite definiciju ekoturizma prema Međunarodnoj zajednici za ekoturizam?
- Tko je i koje godine dao prvu definiciju ekoturizma te kako ona glasi?
- Koja su tri osnovna principa ekoturizma?
- Navedite i objasnite pet temeljnih dimenzija ekoturizma prema Rossu i Wallu?
- O čemu ovisi iskustvo, odnosno doživljaj na ekoturističkom putovanju?
- O čemu ovisi oblikovanje ekoturističkog putovanja?
- Objasnite obrazovnu dimenziju ekoturizma?
- Objasnite osnovnu svrhu ekoturističkog putovanja s obzirom na njegovu obrazovnu dimenziju?
- Kakva je to statična, a kakva personalizirana interpretacija okoliša?
- Pojasnite dimenziju personaliziranosti ekoturizma?
- Pojasnite termine "hard" i "soft" ekoturizam?
- Pojasnite odnos ekoturizma i njemu sličnih tipova turizma:
 - Turizma temeljenog na prirodi
 - Avanturističkog turizma
 - Trekking-a

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informaciji u Virovitici

Povijesni razvoj ekoturizma

- Podrijetlo riječi nije točno određeno.
- Prvo spominjanje veže se uz 1965. godinu (Hetzer, W.) koji je u svome članku "Environment, tourism, culture" postavio četiri temeljna stupa odgovornog turizma:
 1. Minimiziranje utjecaja na okoliš;
 2. Uvažavanje kulture domaćina;
 3. Maksimaliziranje koristi za lokalnu zajednicu;
 4. Maksimaliziranje zadovoljstva turista.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informaciji u Mostaru

Povijesni razvoj ekoturizma

- Razvoj ekoturizma veže se uz sveopći pokret za očuvanje okoliša iz 70-tih i 80-tih godina prošloga stoljeća te uz evidentne loše učinke na okoliš koji je izazvao masovni turizam.
- Nezadovoljstvo masovnim turizmom dovodi do porasta potražnje za doživljajem netaknute prirode.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informaciji u Mostaru

Povijesni razvoj ekoturizma

- Manje razvijene zemlje počinju prepoznavati učinke turizma temeljenog na prirodi kroz povećavanje deviznog priljeva uz manju štetu po okoliš od primjerice, siječe šuma, rудarstva ili poljoprivrede.
- Isto tako, priljev ostvaren turističkom potrošnjom počinje se koristiti za poboljšanje uvjeta života lokalnih zajednica te za izravno financiranje programa zaštite prirode.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Varaždinu

Povijesni razvoj ekoturizma

- Pojava ekoturizma veže se uz tri temeljna utjecaja iz turističkog makrookruženja:
 - nastao je kao reakcija na negativni utjecaj masovnog turizma;
 - nastao je potaknut porastom potražnje za atrakcijama temeljenim na prirodi i očuvanom okolišu;
 - izravna je posljedica sveopćeg prihvaćanja načela održivosti i pokreta za očuvanje okoliša.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Varaždinu

Tržište ekoturizma - trendovi

- Prema istraživanju TripAdvisora (2012) trend "zelenog" turizma je u porastu.
- 71% ispitanika koji su sudjelovali u spomenutom istraživanju odgovorilo je da planiraju putovanje u eco-friendly destinacije u sljedećih 6 mjeseci.¹
- Dvije trećine potrošača iz cijelog svijeta odgovorilo je da pri kupnji proizvoda i usluga prednost daju društveno odgovornim tvrtkama, a 46% njih reklo je da bi takve proizvode i usluge platilo i više ukoliko je potrebno (Nielsen & Wire Survey, 2012.).

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Varaždinu

¹ CREST (2013) The Case for Responsible Travel: Trends and Statistic, Stanford University, Washington

Tržište ekoturizma - trendovi

- Ekološki osviješteni turisti putuju češće od prosječnih turista.
- Tijekom 2009. godine 76% putovalo ih je barem dva puta godišnje, a 22% putovalo je od pet do osam puta godišnje.²
- Studija UNWTO-a (2011) utvrdila je da 10 – 15% turista pri izboru destinacije traže nešto neuobičajeno. Takvi turisti nazvani su "alternativnim", "novim" turistima, a njihov broj raste u prosjeku brže nego broj mainstream turista. (UNWTO & ETC, 2011.: Handbook on Tourism Product Developement, Madrid)

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Varaždinu

² CREST (2013) The Case for Responsible Travel: Trends and

Statistic, Stanford University, Washington

Tržište ekoturizma - trendovi

- Prema istom UNWTO istraživanju karakteristika "novih" turista je da su:
 - obrazovniji;
 - iskusniji;
 - imućniji;
 - s iskustvom u putovanjima;
 - ekološki osviješteni;
 - ssjetljiviji naspram tradicije, društva, kulture, društvenog uređenja i običaja destinacija koje posjećuju.
- Starenjem populacije u najvećim emitivnim zemljama, smanjivat će se potražnja za masovnim odredištima i aktivnom rekreacijom, a rasti za "soft" ekoturizmom i kulturnim turizmom.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Varaždinu

Tržište ekoturizma - Karakteristike tržišnih segmenata

- Zanimanje:
 - Prosječni ekoturist dolazi iz redova profesionalaca-menadžera, viših službenika, profesionalaca trgovaca, studenata.
- Prihodi:
 - Općenito prihodi kućanstava ekoturista viši su u prosjeku od prihoda uobičajene populacije koja putuje. Po prihodima većina njih pripada u srednji i viši srednji sloj.
- Obrazovanje:
 - U prosjeku su obrazovniji. U SAD-u 75% ekoturista imaju neku od diploma visokih škola ili fakulteta. U Velikoj Britaniji taj je postotak oko 61%

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Varaždinu

Tržište ekoturizma - Karakteristike tržišnih segmenta

- Dob:
 - Istraživanja u SAD-u i EU pokazala su da je većina ekoturista u dobi od 25 – 54 godine, uz zamjetan trend povećanja starosne dobi turista koji putuju u ekoturističke destinacije.
 - Mlađi turisti pripadaju u skupinu "hard" ekoturista i putuju povremeno;
 - Stariji putuju češće, puno su iskusniji i češće poduzimaju "soft" ekoturistička putovanja.
- Spol:
 - U većem postotku su žene i to poglavito unutar mlađe populacije;
 - Muškarci su ravnomjerno raspoređeni među mlađom i starijom populacijom.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrbovcu

Tržište ekoturizma - Karakteristike tržišnih segmenta

- Učestalost putovanja:
 - Ekoturisti putuju u prosjeku dva do pet puta godišnje.
- Sezona putovanja:
 - Iskusni ekoturisti koji često putuju ne preferiraju posebno neku od sezona (zimsku ili ljetnu). Što više, vole putovati izvan glavne sezone.
 - Ova činjenica važna je za destinacijski menadžment i pruža mu priliku da stvaranjem ekoturističkih sadržaja produlji sezonom u vlastitim destinacijama.
- Duljina putovanja:
 - Ovisi o udaljenosti destinacije i aktivnostima u destinaciji.
 - Što je destinacija udaljenija, a aktivnosti intenzivnije, to je putovanje duže.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrbovcu

Tržište ekoturizma - troškovi i spremnost na potrošnju

- Ekoturisti u prosjeku troše više od uobičajenih turista.
- U Velikoj Britaniji 60% ekoturista izjavilo je da ekoturistička putovanja nisu skupa (što ukazuje na činjenicu da nisu osjetljivi na cijenu).
- U Kanadi ekoturisti troše 25 – 50% više od prosječne turističke potrošnje.

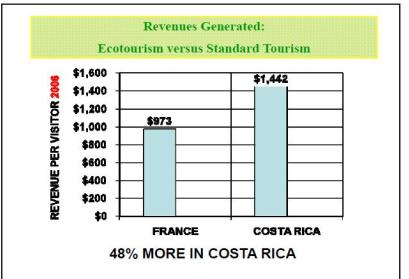
Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrbovcu

Tržište ekoturizma - troškovi i spremnost na potrošnju

- U Kostarici (vodećoj svjetskoj ekoturističkoj destinaciji) turisti su 2010. godine trošili prosječno 944\$ po putovanju. Istovremeno prosječna potrošnja turista u Francuskoj (prvoj po broju međunarodnih dolazaka prema UNWTO Tourism Highlights, 2010) bila je 666 \$.
 - 2006. ta razlika je bila još veća što se može vidjeti na slici br.2 na sljedećoj stranici.

 Vysoká škola za menadžment
u turismu a informatici v Hradci Králové

Slika 2. Prihodi u ekoturističkoj destinaciji u odnosu na destinaciju standardne turističke ponude

Izvor: CREST (2010). The Ecotourism "revolution": Origins, growth, trends.
http://mddb.apec.org/documents/2010/GOS/GOS-TWG-CON/10_gos-twg_con_001a.pdf (17.11.2013)

 Visoka škola za menadžment
u turizmu i informaciji u Virovitici

Tržište ekoturizma - troškovi i spremnost na potrošnju

- Turisti u ekoturističkoj destinaciji troše 44% više od turista koji posjećuju uobičajena odredišta masovnog turizma.
 - Troškovi ovise i o aktivnostima: Švicarci, Nijemci i Skandinavci najviše troše na outdoor aktivnosti: jahanje, trekking, planinarenje, alpinizam, safari.
 - Ekoturisti nisu osjetljivi na cijenu, ali su vrlo osjetljivi na odnos vrijednosti za novac.
 - Ono što češće uspoređuju je kvaliteta turističkog doživljaja, nasuprot kvaliteti proizvoda i usluga.

 Visoka škola za menadžment
u turizmu i informaciji u Virovitici

Tržište ekoturizma - preferencije ekoturista

- Aktivnosti (prema učestalosti):

1. Posjeti nacionalnim parkovima,
2. Pješačenje,
3. Aktivnosti na vodi (posebno rafting, kajaking),
4. Uživanje u prirodi,
5. Kampiranje,
6. Obilazak ekoturističkih ruta.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Tržište ekoturizma - preferencije ekoturista

- Aktivnosti (prema učestalosti):

S obzirom da ekoturisti putuju više puta godišnje drugo putovanje obično uključuje i druge aktivnosti i to najčešće:

- 1.Trekking
- 2.Vožnju čamcima
- 3.Ribolov
- 4.Biciklizam

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Tržište ekoturizma - preferencije ekoturista

- Smještaj:

- Ekoturisti radje biraju rustikalnije, intimnije i manje objekte. Isto tako veliku pozornost daju ekološkoj održivosti objekta i tzv. "zelenoj gradnji".
- Najčešće su to sljedeći objekti:
 - bed & Breakfast
 - bike & bed
 - kuće za odmor u prirodnom okruženju
 - šumske kolibe

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Tržište ekoturizma - preferencije ekoturista

- Smještaj:

- Manji obiteljski pansioni,
- Seljačka domaćinstva (poglavito ona koja se bave ekološkom poljoprivredom),
- Kampovi,
- Objekti robinzonskog turizma.
- Na tržištu još uvijek nedostaje ovakvih objekata pa veliki broj odsjeda u hotelima/motelima (menadžment prepoznaje trendove i prilagođava poslovanje "zelenim" principima, (UNWTO "Hotel Energy Solutions")

Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Tržište ekoturizma - motivacija i zadovoljstvo

- Motivi putovanja:

- Kod mlađih ekoturista najznačajniji motiv za putovanje je *uzbuđenje*;
- Kod starijih je *to interes za okoliš i prirodno okruženje*;
- Kod ekoturista srednjih godina glavni motiv je *bijeg od stresa i svakodnevice*.

Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Tržište ekoturizma - motivacija i zadovoljstvo

- Prema istraživanjima (Crossley and Lee, 1994.; Wight, 1996.) motivi po kojim se ekoturisti razlikuju od konvencionalnih turista su sljedeći:

- boravak u nenapučenim destinacijama,
- boravak u netaknutoj prirodi,
- učenje o životu u divljini i prirodi,
- razgledavanje divljih životinja i biljaka,
- upoznavanje domicilnog stanovništva i njihove kulture,
- osjećaj za korist koju od njihova putovanja ima lokalna zajednica,
- izazov (fizički i umni).

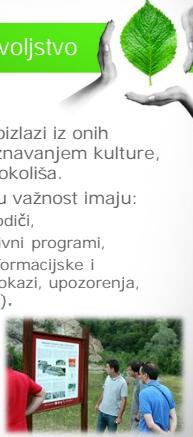

Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Tržište ekoturizma - motivacija i zadovoljstvo

- Zadovoljstvo doživljajem:

- Najveće zadovoljstvo putovanjem proizlazi iz onih doživljaja povezanih s učenjem, upoznavanjem kulture, te vođenim turama i interpretacijom okoliša.
- Za zadovoljstvo doživljajem presudnu važnost imaju:
 - sposobljeni, educirani i elokventni vodiči,
 - dobro osmišljeni i organizirani edukativni programi,
 - sredstva za interpretaciju okoliša (informacijske i interpretacijske ploče, info kiosci, putokazi, upozorenja, tiskani ili elektronski vodiči, karte i sl.).

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informaciji u Novom Sadu

Tržište ekoturizma - komunikacijski mix

- Koja sredstva za komunikaciju koristiti kako bi doprli do potencijalnih ekoturista?

- Ekoturisti su natprosječno obrazovan segment turista.
- Veliki broj ih čita specijalizirane časopise koji se bave tematikom prirode i okoliša.
- Prema nekim procjenama oko 60% ih čita The National Geographic Magazine.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informaciji u Novom Sadu

Tržište ekoturizma

- Koja sredstva za komunikaciju koristiti kako bi doprli do potencijalnih ekoturista?

- Veliki broj prati časopise s tematikom ribolova, lova, bicikлизma, planinarenja
- Prate specijalizirane internetske stranice i aktivni su na društvenim mrežama.
- Potencijalna mjesta prema kojima valja usmjeriti promidžbene aktivnosti su i razni klubovi, društva i udruge građana koji se bave okolišem i održivim razvojem.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informaciji u Novom Sadu

Pitanja za provjeru:

1. Uz koji događaj se veže prvo spominjanje termina ekoturizam?
2. Što je uvjetovalo pojavu ekoturizma?
3. Navedite i objasnite trendove na ekoturističkom tržištu?
4. Koje su karakteristike tržišnih segmenta ekoturizma?
5. Pojasnите karakteristike ekoturista s obzirom spremnosti na potrošnju?
6. Navedite i objasnite preferencije ekoturista s obzirom na:
 - Aktivnosti na putovanju
 - Smještaj
7. Pojasnите motive ekoturističkih putovanja s obzirom na dob turista?
8. Po čemu se ekoturisti razlikuju od konvencionalnih turista?
9. Koji elementi turističke ponude imaju presudnu važnost za zadovoljstvo doživljajem na ekoturističkom putovanju?
10. Navedite najučinkovitije načine komunikacije s ekoturističkim tržišnim segmentima?

Visoka škola za menadžment
u turizmu i informaciji u Virovitici

ZAŠTITA OKOLIŠA I ODRŽIVI RAZVOJ TURIZMA

Visoka škola za menadžment
u turizmu i informaciji u Virovitici

Zaštita okoliša

- Iako su se pojedine inicijative za zaštitom okoliša i brigom o smanjivanju zagađivanja pojavljivale i ranije u 20. stoljeću, pravi zamah globalnog pokreta za zaštitu prirode počinje 70-tih godina.
- 1976. godine, povodom 5. lipnja, Svjetskog dana okoliša, predsjednik UNEP-a (programa Ujedinjenih naroda za okoliš), da bi potakao države članice na unaprijeđenje odnosa prema okolišu uputio im je otvoreno pismo indijanskog poglavice Seattla, koje je postalo svojevrsna povelja (manifest) svih pokreta za zaštitu okoliša.

[http://hr.wikipedia.org/wiki/Seattle_\(poglavica\)](http://hr.wikipedia.org/wiki/Seattle_(poglavica))

Visoka škola za menadžment
u turizmu i informaciji u Virovitici

• 1989. WCED (Svjetska komisija za okoliš i razvoj), a nakon što je termin "ODRŽIVI RAZVOJ" (Sustainable Development) 1987. ušao u stručnu terminologiju, suprotstavlja ga kao alternativu svim ekološkim i ekonomskim zastranjivanjima te naglašava kako bi sve nove inicijative i ekonomski pravci razvoja te brige o okolišu trebale biti vođene mišju o dobrobiti za buduće generacije.

Slika 3: Načela održivosti

Izvor: www.lambtononline.ca

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrbovcu

Zaštita okoliša

• Druga konferencija UNCED održana je 1992. godine u Rio de Janeiru, a u donesenoj Deklaraciji, između ostalog je navedeno:

1. Ljudi su u središtu pozornosti kada je riječ o održivom razvoju. Oni su predodređeni za zdrav i produktivan život u skladu s prirodom,
2. Prednost pri primjenjivanju mjera zaštite imaju zemlje u razvoju jer je kod njih okoliš najranjiviji.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrbovcu

Zaštita okoliša

• Druga konferencija UNCED održana je 1992. godine u Rio de Janeiru, a u donesenoj Deklaraciji, između ostalog je navedeno:

3. Za brži razvoj i bolju kvalitetu života, vlade bi se trebale odreći industrija koje počivaju na neobnovljivim izvorima te poticati demografsku politiku,
4. Obvezuju se nositelji vlasti da omoguće dostupnost informacija o pitanjima okoliša svim građanima, kako bi oni mogli sudjelovati u odlučivanju.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrbovcu

Zaštita okoliša

- Na istoj konferenciji doneseno je 5 ključnih dokumenata:
 1. Deklaracija o okolišu i razvoju (sadrži 27 načela održivog razvoja),
 2. Agenda 21 (akcijski plan za provedbu održivog razvoja u 21 stoljeću),
 3. Deklaracija o šumama (skup načela o očuvanju i održivom upravljanju šumama širom svijeta),
 4. Konvencija o zaštiti klime (između ostalog smanjivanje emisije stakleničkih plinova),
 5. Konvencija o zaštiti bioraznolikosti (očuvanje biljnih i životinjskih vrsta).

Više o navedenome na:
<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Zaštita okoliša

- Nakon toga uslijedile su konferencije:
 - Kyoto 1997. – glavna tema "Klimatske promjene i suzbijanje efekta staklenika"
 - Johannesburg 2002. – Naziv "Svjetski summit o održivom razvoju".
 - Teme: loše strane globalizacije te upitanje Svjetske trgovinske organizacije i Svjetske banke u ulaganju u okoliš, reduciranje izumiranja ugroženih životinjskih vrsta, povećanje udjela obnovljivih izvora energije
 - Rio de Janeiro 2012. – Naziv: Rio+20 i dokument "The Future We Want",
 - glavne teme: "Zelena ekonomija u kontekstu održivog razvoja i borbe protiv siromaštva" i "Desetogodišnji okvir za programe održive potrošnje i proizvodnje."

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Načela održivog turizma

- Održivo korištenje resursa
 - Očuvanje i održivo korištenje prirodnih, društvenih i kulturnih resursa ključno je za dugoročno poslovanje u turizmu.
- Smanjivanje otpada i pretjeranog trošenja resursa
 - Smanjuju se sredstva potrebna za ulaganje u očuvanje okoliša, a samim time povećava se ekonomičnost i kvaliteta turističkih usluga.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Načela održivog turizma

- Održavanje bioraznolikosti
 - Održavanje i promoviranje prirodne, društvene i kulturne raznolikosti ključno je za održivi turizam na duge staze jer stvara resurse za turističku industriju, tj. stvara temelje za razvoj turizma – ATRAKCIJE.
- Uključivanje turizma u razvojne planove
 - Razvoj turizma temeljenog na ekološkim načelima i etičnosti, koji je kao takav sastavni dio lokalnih, regionalnih i nacionalnih razvojnih planova, osigurava dugoročnu održivost turizma.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vršacu

Načela održivog turizma

- Doprinos lokalnom gospodarstvu
 - Turizam doprinosi širokom spletu gospodarskih aktivnosti na lokalnoj razini. Održivost se ogleda u povratu određenog dijela prihoda koji će se koristiti za očuvanje okoliša i izravno ulaganje u prirodne i društvene turističke resurse.
- Uključivanje lokalnih dionika
 - Što je više lokalnih dionika uključeno u turizam, to će povoљniji biti efekti na okoliš, a zadovoljstvo posjetitelja veće.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vršacu

Načela održivog turizma

- Konzultiranje dionika i javnosti
 - O svakom pitanju koje se dotiče interveniranja u prostor i okoliš te prirodne, društvene i kulturne resurse potrebno je konzultirati što je više moguće dionika.
- Ospozobljavanje kadrova
 - Nužno je provoditi cijeloživotnu edukaciju kadrova o pitanjima održivog razvoja i upravljanja, što će u konačnici pridonijeti većoj kvaliteti turističkog proizvoda i zadovoljstvu posjetitelja.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vršacu

Načela održivog turizma

- Odgovorni marketing

– Turistima treba osigurati što je više moguće informacija o turističkim atrakcijama (poglavitno onih koje se tiču njihove osjetljivosti ili ugroženosti). Na taj način povećava se njihov osjećaj odgovornosti prema prirodnim, društvenim i kulturnim resursima. Takav način marketinškog komuniciranja u mnogome povećava i zadovoljstvo turista boravkom u destinaciji.

Visoka škola za menadžment
u turizmu i informaciji u Virovitici

Načela održivog turizma

- Istraživanje tržišta (emitivnog i receptivnog)

– Stalno prikupljanje, obrada i analiza svih relevantnih podataka koji se tiču održivog upravljanja turističkom destinacijom, nužno je kako bi se strategije upravljanja turističkom destinacijom mogle prilagođavati zahtjevima tržišta i preferencijama posjetitelja.

KRAJNJI CILJ EKOTURIZMA JE USADITI NAČELA ODRŽIVOSTI U CIJELI TURISTIČKI SEKTOR.

Više o navedenome na:
http://www.unep.org/resourceefficiency/Portals/24147/scp/business/tourism/greenconomy_tourism.pdf

Visoka škola za menadžment
u turizmu i informaciji u Virovitici

NATURA 2000 i ekoturizam u Hrvatskoj

- S obzirom na svoju veličinu, Hrvatska je po bioraznolikosti jedna od najbogatijih zemalja u Europi.
- Na relativno malom prostoru smještena su četiri različita biogeografska područja:
 - Panonsko:
 - nizine s velikim rijekama i močvarna područja međunarodnoga značaja.
 - Kontinentalno:
 - valoviti brežuljci, cvijetne livade, velika šumska područja.
 - Dinaridsko:
 - krš sa svojim karakterističnim oblicima (vrtače, špilje, jezera sa sedrenim barjerama).
 - Mediteransko:
 - izuzetno razvedena obala s 1246 otoka, otočića i hridi, nizom uvala i mirnih zaljeva te čistim i modrim morem.

Visoka škola za menadžment
u turizmu i informaciji u Virovitici

NATURA 2000 i ekoturizam u Hrvatskoj

- Hrvatska je jedna od tri europske zemlje s najvećim brojem biljnih vrsta, velik ih je broj zaštićen.
- Neke od njih su endemske:

Slika 4: Velebitska degenija

Slika 5: Dubrovačka žečina

Slika 6: Biokovsko zvonce

Slika 7: Istarski žvončić

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Varaždinu

NATURA 2000 i ekoturizam u Hrvatskoj

- U Hrvatskoj obitavaju tri velike, rijetke europske žveri:

Slika 8: Ris

Slika 9: Vuk

Slika 10: Mrki medvjed

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Varaždinu

NATURA 2000 i ekoturizam u Hrvatskoj

- Više od 230 vrsta ptica (što je gotovo polovica svih koje obitavaju u Europi) gnijezdi se u Hrvatskoj.
- Ako se tome pridodaju i one koje u Hrvatskoj zastaju tijekom migracija, taj broj je puno veći.
- Mnoge od njih pripadaju u skupinu ugroženih vrsta i mogu se vidjeti tek na nekoliko mjeseta u Europi.

Slika 11: Bjeloglavni sup

Slika 12: Crna roda

Slika 13: Par orlova štekavaca

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Varaždinu

NATURA 2000 i ekoturizam u Hrvatskoj

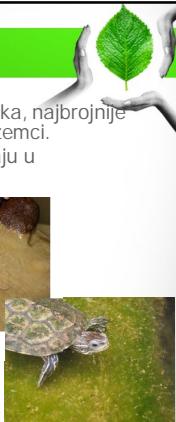
- Zbog krškog podneblja i velikog broja otoka, najbrojnije endemične vrste su ribe, gmazovi i vodozemci.
- Od ukupno 38 vrsta gmazova koji obitavaju u Hrvatskoj, 9 ih je endemično.

Slika 14: Mosorska gušterica

Slika 15: Čovječja ribica

Slika 16: Riječna kornjača

NATURA 2000 i ekoturizam u Hrvatskoj

- Hrvatska je ihtiofaunom jedna od najbogatijih zemalja u Europi.
- U našim slatkim vodama obitava 152 vrste ribe od kojih 18 pripada endemičnim vrstama hrvatskoga krša.

Slika 17: Crnka

Slika 18: Solinska mekousna pastrva

Slika 19: Dalmatinska gavovica

NATURA 2000 i ekoturizam u Hrvatskoj

- U Jadranskom moru obitava 442 vrste riba, što je oko 65% vrsta koje nastanjuju Sredozemno more od kojih je 9 vrsta endemično.
- Najraznolikija ihtiofauna može se naći uz obale pučinskih otoka ili u međuotočnim kanalima.

Slika 20: Istarski glavoč

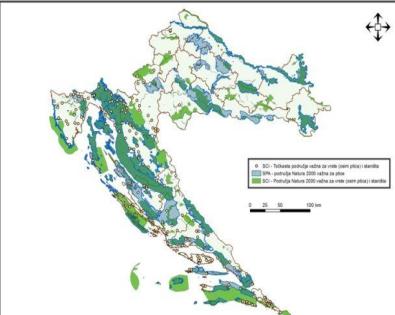
Slika 21: Škarpinica

NATURA 2000 i ekoturizam u Hrvatskoj

- NATURA 2000 predstavlja inicijativu EU koja ima za cilj stvaranje ekološke mreže očuvanih područja u cijeloj Europi kako bi se zaustavio gubitak biološke raznolikosti.
- U središtu ove inicijative su dva propisa (direktive) koje je EU donijela 1979. i 1992. godine:
 - EU direktiva o pticama (zaštita svih divljih ptica i njihovih staništa - 1979.)
 - EU direktiva o staništima (zaštita prirodnih i poluprirodnih staništa)
- Do sada je u mrežu uključeno oko 25000 područja te je to najveća mreža očuvanih područja na svijetu.

 Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Varaždinu

Slika 22: Natura 2000 područja u RH

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Varaždinu

Izvor: www.dzzo.hr (21.10.2013.)

NATURA 2000 i ekoturizam u Hrvatskoj

- Na područjima NATURE 2000 (osim u strogim rezervatima) nije isključena ljudska aktivnost, štoviše:
 - Uvažava se činjenica da je čovjek sastavni dio prirode;
 - Promiče se međusobno partnerstvo čovjeka i prirode;
 - Podržava se načelo održiva razvoja kod kojeg nije cilj zaustaviti ljudske aktivnosti, već odrediti parametre po kojima se one mogu odvijati uz istovremenu zaštitu biološke raznolikosti;
 - Potpomaže se (sredstvima fondova EU) razvoj djelatnosti koje pridonose očuvanju spomenutih područja uz istodobni gospodarski razvoj lokalnih zajednica, prenvenstveno:
 - Ekoturizma
 - Ekološke poljoprivrede.

 Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Varaždinu

NATURA 2000 i ekoturizam u Hrvatskoj

- Za razliku od masovnog turizma, posebni oblici turizma na ruralnom prostoru i ekoturizam te sustav ekološke mreže NATURA 2000, upravo su predodređeni za međusobnu simbiozu.
 - Interes operatera u ovim oblicima turizma je zaštiti i očuvati ono što je turiste privuklo u određenu destinaciju;
 - Poduzetnici koji se bave turizmom na ovim područjima u većini slučajeva su lokalni stanovnici i obiteljska poljoprivredna gospodarstva koji su senzibilniji za lokalnu tradiciju i kulturu;
 - Uključenost u mrežu NATURA 2000, može dovesti na pojedina područja znatan broj turista, a samim time i investitora u turizam;
 - NATURA 2000 potiče konverziju funkciju turizma.

 Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrgorcu

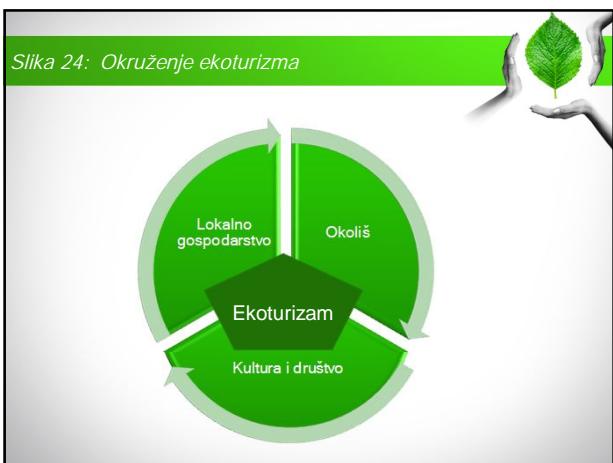
Pitanja za provjeru:

- Navedite principe održivosti?
- Nabrojite i obrazložite 4 najznačajnija zaključka s 2. konferencije UNCED-a održane 1992. u Riu?
- Nabrojite ostale teme o kojima se raspravljalo?
- Obrazložite načela održivog turizma?
- Navedite najznačajnije hrvatske:
 - Endemske biljke
 - Endemske životinje
- Što je to NATURA 2000 i koje su joj EU direktive temelj?
- Kolike su približne površine (u postotcima) NATURA 2000 područja u Hrvatskoj?
- Je li na područjima NATURA 2000 isključena ljudska aktivnost?
- Obrazložite međusobnu upućenosť mreže NATURA 2000 i posebnih oblika turizma na ruralnom prostoru?
- Pojasnite odnos ekoturizma i NATURA 2000 područja?

 Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrgorcu

Lokalno gospodarstvo - pozitivni učinci

- Zaštita pojedinih područja mijenja tradicionalne načine korištenja resursa koji u velikom broju slučajeva devastiraju okoliš (sjecašuma, rudarstvo, konvencionalna poljoprivreda);
- Rast potražnje turista povećava gospodarsku aktivnost lokalnog stanovništva;
- Povećanom potražnjom raste potreba za raznim oblicima smještajnih i drugih ugostiteljskih objekata;

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i ekonomiji u Virovitici

Lokalno gospodarstvo - pozitivni učinci

- Osiguravaju se dodatni prihodi lokalnim obrnicima;
- Povećava se potreba za lokalnom radnom snagom te lokalnim vodičima;
- Povećava se prihod lokalnih zajednica (kroz razne fiskalne i parafiskalne primitke);
- Prihod se usmjerava u razvoj i upravljanje zaštićenim područjima te dodatna istraživanja prirodnog okoliša, lokalne povijesti i kulture.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Lokalno gospodarstvo - negativni učinci

- Smanjena mogućnost korištenja resursa za tradicionalne (uobičajene) djelatnosti;
- Inflatori učinci;
- Preljevanje dohotka i porast cijena nekretnina;
- Gotovo 90 % prihoda temeljem turističke potrošnje odlijeva se u druga područja (tj. izvan ekoturističke destinacije).

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Utjecaj na lokalno gospodarstvo

- Obrazac uspješnog i održivog pravljenja ekoturističkom destinacijom:

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Utjecaj na okoliš

- Može se sagledati s tri stajališta:

1. Putovanja do i u turističkoj destinaciji;
2. Aktivnosti u destinaciji;
3. Smještaja u destinaciji i za vrijeme turističkih obilazaka.

Ad 1) u većini slučajeva turisti do turističke destinacije dolaze nekim prijevoznim sredstvom na motorni pogon.

O različitom intenzitetu korištenja pojedinih vozila ovisit će i njihov utjecaj na okoliš.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Varaždinu

Utjecaj na okoliš

Ad 2) O intenzitetu korištenja pojedinih prometnih sredstava i aktivnosti turista ovisit će i činjenica može li se pojedini oblik turizma podvesti pod eko turizam ili samo poseban oblik turizma temeljen na prirodi.

(prisjetimo se razlika koje smo spominjali u predavanju br. 2)

Primjer 1.

Terensko vozilo s prikolicom koristi se da bi se dovezli kajaci do rijeke. Turisti dalje do destinacije stižu kajacima.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Varaždinu

Utjecaj na okoliš

Primjer 2.

Turisti zrakoplovom dolaze do ekoturističke destinacije. Kasnije kretanje unutar destinacije ograničeno je na pješačenje, vožnju biciklom, jahanje, vožnju vozilima na električni pogon.

Primjer 3.

Za kretanje i aktivnosti u okolišu destinacije turisti se koriste terencima na pogon 4x4, quadovima, yet skijevima ...

Koji od navedenih primjera ne možemo smatrati ekoturizmom?

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Varaždinu

Utjecaj na okoliš

Ad 3) Smještaj turista u destinaciji razlikuje se s obzirom na tipove ekoturizma (hard ili soft), aktivnosti te osobne preferencije turista.

Smještaj može ekstremno varirati od: prijenosnih šatora i skloništa u prirodi, pastirskih koliba i brvnara u šumi pa sve do eko-resorta ili klasičnih hotela koji poštuju načela održivog poslovanja i upravljanja.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Utjecaj na okoliš

Smještajni objekti u ekoturizmu:

Slika 25: Primitive Grassy Huts at Kolarbyn - Sweden

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Utjecaj na okoliš

Smještajni objekti u ekoturizmu:

Slika 26: Whitepod Eco Resort – Swiss Alps

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Utjecaj na okoliš

Smještajni objekti u ekoturizmu:

Slika 27: Ekoturizam Veselić,
Mužilovčica – Lonjsko polje

Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Varaždinu

Smještajni objekti u ekoturizmu:

Slika 28: Golden Harbor
Ecotourism Resort, Taihau
Lake - China

Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Varaždinu

Utjecaj na okoliš

S obzirom na činjenicu da su za uređenje smještajnih objekata (vanjsko i unutarnje) te uređenje okoliša, prilaznih cesta, parkirališta i sličnih sadržaja, potrebeni veći ili manji zahvati u okolišu, možemo govoriti o sljedećim negativnim utjecajima na okoliš:

- uklanjanju većeg ili manjeg dijela vegetacije na mjestu izgradnje ili uređenja;
- nivелiranju i mijenjanju prirodnog izgleda zemljišta;
- unošenju u okoliš korova i drugih invanzivnih vrsta;

Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Varaždinu

Utjecaj na okoliš

- zagađenju vode (uslijed otpada procesa pružanja usluga smještaja i prehrane te otpada koji u okolišu mogu ostaviti posjetitelji);
- zagađenju zraka (uslijed izgaranja fosilnih goriva);
- vizualnoj devastaciji prostora;
- uznemiravanju životinja pojačanom aktivnošću većeg broja ljudi u destinaciji.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Utjecaj na okoliš

- Za umanjivanje negativnih utjecaja na okoliš ekoturističke destinacije najvažnije je uspješno i održivo upravljanje destinacijom, koje uključuje:
 - održivo upravljanje receptivnim objektima;
 - održivo planiranje u prostoru;
 - ograničavanje aktivnosti koje imaju negativan učinak na ekosustav destinacije;
 - educiranje turista, turističkih djelatnika i lokalne zajednice o potrebi zaštite okoliša i održivom upravljanju.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Utjecaj na okoliš

- Destinacijske menadžment organizacije, turooperatori, receptivne turističke agencije, lokalna zajednica te vlasnici turističkih objekata i drugih sadržaja su dionici koji:
 - utvrđuju pravila,
 - izdaju upute,
 - provode turističke aktivnosti,
 - infrastrukturno opremaju destinaciju uz minimalan utjecaj na okoliš.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Utjecaj na kulturu i društvo

- Koliko će ekoturistička kretanja utjecati na lokalno stanovništvo i kulturu ovisit će o činjenici kolika se briga vodi te koliko se potiče očuvanje lokalne tradicije i kulture života.
- Postoji općenito mišljenje da lokalna kultura i način života ima puno veći rizik od negativnih promjena pod utjecajem turističkih kretanja nego što to ima okoliš.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Utjecaj na kulturu i društvo

Dugoročno gledano, uspjeh ekoturizma u određenoj destinaciji ovisit će o uključenosti lokalnog stanovništva u planiranje, upravljanje te pruženje različitih usluga posjetiteljima u destinaciji.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Utjecaj na kulturu i društvo

- Turistička razvojna politika zbog toga obvezatno uključuje mjere poput:
 - stvaranja uvjeta za investiranje u receptivne kapacitete te poticanje ulaganja lokalnog stanovništva u iste;
 - osiguravanje dodatnih prihoda lokalnom stanovništvu poticanjem interesnog udruživanja u turističke lancе vrijednost (lokalna proizvodnja hrane, lokalne trgovine, razne usluge i servisi, izrada suvenira, tredicijski obrti ...);

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

- poticajnih mjera za zapošljavanje lokalne radne snage i lokalnih stručnjaka (turističkih vodiča, prevoditelja, građevinara, zaštitara prirode...);
- Iz dijela ostvarenih prihoda od turističke potrošnje, osiguravanje permanentnog financiranja mjera zaštite okoliša te očuvanja tradicijskih vrijednosti;
- Edukacija i konstantno podizanje svijesti lokalnog stanovništva o važnosti turizma za očuvanje lokalne kulture, tradicije i načina života.

Pitanja za provjeru znanja:

1. Navedite i objasnite pozitivne učinke ekoturizma na lokalno gospodarstvo?
2. Koji su to negativnosti do kojih može doći unutar lokalnog gospodarstva ekoturističke destinacije?
3. Na koji bi se način trebalo upravljati ekoturističkom destinacijom da bi se izbjegle navedene negativnosti?
4. Objasnite o čemu ovisi utjecaj ekoturizma na okoliš te navedite neke od negativnih učinaka?
5. Na koji način možemo izbjegići negativne efekte koje razvoj ekoturizma može imati po okoliš?
6. Popasnjte učinke ekoturizma na kulturu i društvo receptivne destinacije?
7. Koji bi mjeri trebala sadržavati turistička politika da bi se stvorila dugoročna održivost ekoturizma?

**VAŽNOST
INTERPRETACIJE
OKOLŠA U
EKOTURIZMU**

Pojam interpretacije

- Prema Nacionalnom udruženju za interpretaciju (NAI), pojam je definiran kao komunikacijski proces koji stvara emocionalnu i intelektualnu vezu između interesa publike i svojstvenog značenja resursa.
- Prema tome, interpretirati se mogu povjesni, prirodni, kulturni, rekreacijski, industrijski, umjetnički i drugi resursi.

Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrbovcu

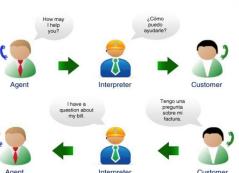
Objašnjenje pojma interpretacija

- Iz prethodne definicije uviđamo da je interpretacija edukativnog karaktera, ali se u samoj biti razlikuje od edukacije.
- EDUKACIJOM - prenose se određena znanja onima koji „moraju“ slušati (učenicima, studentima, itd.).
- INTERPRETACIJOM - nastoji se određena znanja približiti i osobama koje izvorno nisu zainteresirane za njih.

Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrbovcu

Interpreteri resursa

- Interpreteri povezuju posjetitelje s važnim i značajnim prirodnim, kulturnim, povjesnim i drugim resursima poput:
 - parkova pod zaštitom;
 - povjesnim mjestima;
 - javnim akvarijima;
 - zoološkim vrtovima;
 - botaničkim vrtovima;
 - i drugim znamenitostima o kojima ljudi žele nešto čuti.

Pojam interpretacija okoliša

- Postoji više pojmovnih određenja interpretacije okoliša koja su se razvijala kroz povijest.
- Izdvajamo definiciju F. Tildena iz 1957:
„Interpretacija okoliša je obrazovna aktivnost koja ima za cilj ukazati na značenja i veze između pojedinih pojmova upotrebom originalnih objekata i zanimljivih ilustrativnih sredstava umjesto korištenja jednostavnih faktografskih informacija“.

Uloga interpretacije

- Najveći izazov interpretacije - publika nije prisiljena sudjelovati.
- Hoće li biti zainteresirana, ovisi o atraktivnosti resursa i načinu interpretacije.
- Publiku motivira interes, zabava, samodokazivanje, prolaznost vremena i sl.
- Publika treba biti aktivni sudionik, a ne pasivni promatrač.

Doživljavanje interpretacije

- Prema NAI, posjetitelj doživljava interpretaciju kroz sljedeće faze:
 - planiranje posjeta i očekivanja temeljena na dosadašnjem znanju i iskustvu;
 - odlazak na lokalitet;
 - aktivnosti na lokalitetu;
 - odlazak kući;
 - sjećanje i utisak.

Vrste interpretacije

- Prema NAI, razlikujemo sljedeće vrste interpretacije:
 - tumačenje interpretatora u parku;
 - vođene ture;
 - oživljena povijest;
 - informativne postaje, centri za posjetitelje;
 - lutanje - samostalno istraživanje buđenje značitelje;
 - multimedija - tekstualne publikacije, emitiranje, masovni mediji, posebni događaji, kampanje, rekreativski programi.

Interpretacijski alati

- Interpretacijske ploče
- Edukativne šetnice;
- Pješačko-planinarske staze;

Interpretacijski alati

- Karte s ucrtanim zanimljivim rutama;
- Karte s objektima prirodne i kulturne baštine;
- Table na ulazima u naselja;
- Različite karte i planovi, smeđa signalizacija

Sadržaj interpretacijskih alata

- Krajnje jednostavan;
- Kratki tekstovi;
- Vizualno atraktivan;
- Korištenje atraktivnih slikovnih prikaza;
- Zanimljivi i razumljivi tekstovi;
- Sadržaj mora pobuđivati zainteresiranost i maštu;
- Tekstovi na najmanje 2 strana jezika.

Tehnike kod interpretiranja

- Adresirati čitatelja u drugom licu (Ti);
- Koristiti aktivne glagole;
- Koristiti metafore i usporedbe;
- Koristiti humor, ali pri tom biti oprezan do koje granice;
- Postavljati pitanja i uključivati posjetitelja;

Tehnike kod interpretiranja

- Koristiti pripovijedanje u prvom licu, ili razviti lik koji će pripovijediti priču;
- Izbjegavati žargon i stručne termine jer oni zbunjuju i odbijaju;
- Treba prezentirati jednu ideju u samo jednoj rečenici.

Organiziranje i pokretanje akcija

- Implementaciju interpretativnih sadržaja u destinaciji, mogu organizirati i pokretati:
 - Turističke zajednice, DMO i DMK;
 - Institucije prirodne i kulturne baštine;
 - Jls i jrs;
 - Privatni sektor;

Korisni učinci implementacije interpretacijskih sadržaja

- Povećanje kvalitete života u destinaciji;
- Poticanje u ulaganja u zaštitu i obnovu;
- Podizanje obrazovne i kulturne razine stanovništva;
- Podizanje svijesti o vrijednostima prostora.

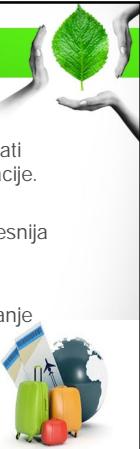
Korisni učinci implementacije interpretacijskih sadržaja

- Povećanje turističke atraktivnosti destinacije;
- Veća posjećenost i prihodi od turizma;
- Decentralizacija turističkih aktivnosti;
- Podizanje kvalitete boravka posjetitelja;
- Bolja skrb za okoliš od strane turista i domicilnog stanovništva.

Važnost interpretacije za turizam

- Kvalitetnom interpretacijom može se povećati atraktivnost turističkog doživljaja same lokacije.
- Potiče se posjetitelja na nova i ekološki svjesnija turistička putovanja.
- Mala ulaganja, velika mogućnost za postizanje značajnih i vidljivih učinaka.

Evaluacija interpretacije

- Tehnike evaluacije interpretacije:
 - Opservacija / promatranje;
 - Mapiranje ponašanja;
 - Upitnik;
 - Fokus grupe;
 - Kritička ocjena;

Primjer dobre prakse 1

Poučna staza Lapjak

- dužina staze: 4,2 km
- trajanje posjete: 3,5 h
- Udaljenost: Požega 15 km
- odjeća i obuća: treba biti prilagođena za boravak u prirodi i penjanju po šumskim stazama

- Prva je brdsko-planinska poučna staza u Slavoniji.
- Rađena je po uzoru na edukativne staze u američkim NP.
- Sadržane su sve najbitnije značajke koje krase PP Papuk.
- Pomoću edukativnih tabli i uz stručno vodstvo PP Papuk, posjetitelji imaju mogućnost upoznati se sa reljefom, hidrologijom, vegetacijom, florom i faunom, geologijom i poviješću ovog prostora.

Primjer dobre prakse 2

Poučne staze NP Sjeverni Velebit

- duž nekih postojećih planinarskih staza i stočarskih putova osmišljeno i postavljeno 5 poučnih staza.
- cilj je upoznati se s **prirodnim i kulturnim** vrijednostima ovog prostora.
- atrakcije se vežu uz geologiju, speleologiju, živi svijet i kulturnu baštinu ovog prostora.

Primjer dobre prakse 3

Dravi u zagrljaj

- Poučna staza „Dravi u zagrljaj“ u Noskovačkoj Dubravi kraj rijeke Drave
- Postavljene su info table, uređuju se staze i okoliš oko staze.
- Projekt su finansirali Virovitičko-podravska županija, Ministarstvo turizma, Općina Čađavica i Javna ustanova za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima VPŽ.

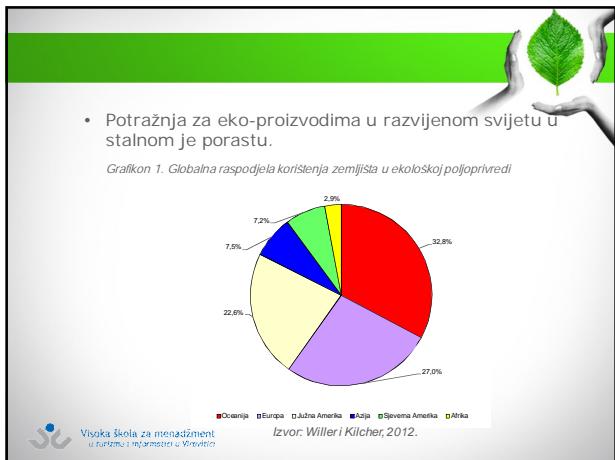

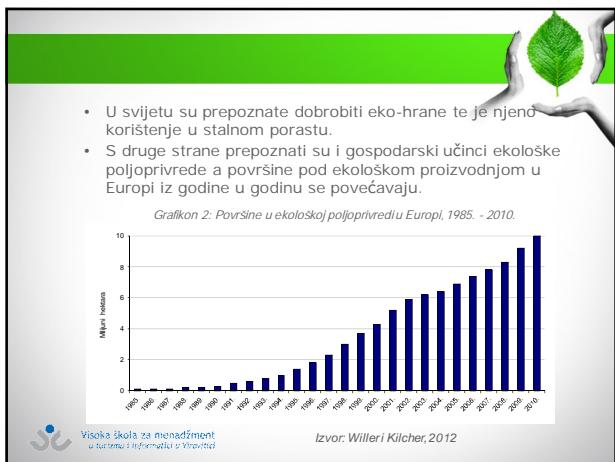
Zadaci za vježbu:

- Na primjeru zadane (odabrane) destinacije analizirajte i opišite interpretacijske sadržaje i tehnike.
- Analizirajte i vrijednjujte postojeće interpretacijske sadržaje u xy destinaciji
- Razradite vlastiti koncept razvoja interpretacije okoliša u odabranoj destinaciji: Pri tome vodite računa o važećim nacionalnim i međunarodnim strateškim dokumentima, uzimajući u obzir i prilike kroz EU fondove, program NATURA- u 2000, Life i sl.

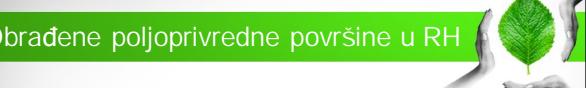
- Stavovi potrošača eko-hrane podudaraju se sa stavovima i motivima za putovanje ekoturista.
- Današnja prehrana u velikoj mjeri sastoji se od nezdravih proizvoda, brze i neredovite prehrane.
- Jača svijest da je zdravlje i dobrobit ljudi najuže povezano s načinom prehrane i stila života.
- Osvješćivanjem zajednice rasti će i potražnja za eko-hranom i na njoj temeljenoj turističkoj ponudi.

 Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrgorcu

- Hrvatska ima jako dobre komparativne prednosti za razvoj ekološke poljoprivrede i na njoj temeljenog ekoturizma:
 - nezagaden zrak,
 - izdašne izvore čiste vode,
 - plodno tlo i velik dio neobrađenih površina,
 - u nekim krajevima još uvijek tradicionalnu poljoprivrednu proizvodnju.
- Ove komparativne prednosti još uvijek nisu pretvorene u konkurenntske prednosti.

 Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrgorcu

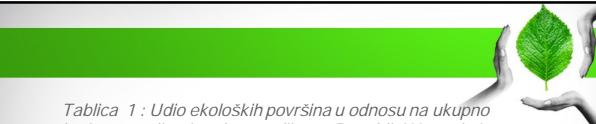

Obradene poljoprivredne površine u RH

- Prema podacima Ministarstva poljoprivrede (2014) u Hrvatskoj je:
 - Obradivano 1,3 mil. ha obradivog zemljišta
 - Registrirano 232 990 poljoprivrednih poslovnih subjekata
 - Prosječna površina obrađivanog zemljišta 5,6 ha
 - Od toga na OPG-ima 4,8 ha prosječno
 - Drugi poslovni subjekti 95 ha prosječno
 - 68% oranice i vrtovi
 - 25,7 % livade i pašnjaci
 - 6,3% trajni nasadi

 Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrgorcu

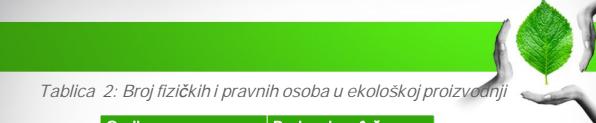
Tablica 1 : Udio ekoloških površina u odnosu na ukupno korišteno poljoprivredno zemljište u Republici Hrvatskoj

Godina	Ukupno korišteno polj. Zemljište / ha	Ekološka poljoprivredna proizvodnja / ha	Udio ekološke proizvodnje u ukupno korištenom zemljištu
2010.	1.300.000	23.282,37	1,80
2011.	1.300.000	32.035,80	2,46
2012.	1.300.000	31.903,59	2,45
2013.	1.300.000	40.640,65	3,12

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede (2014), <http://www.mps.hr/default.aspx?id=6184>

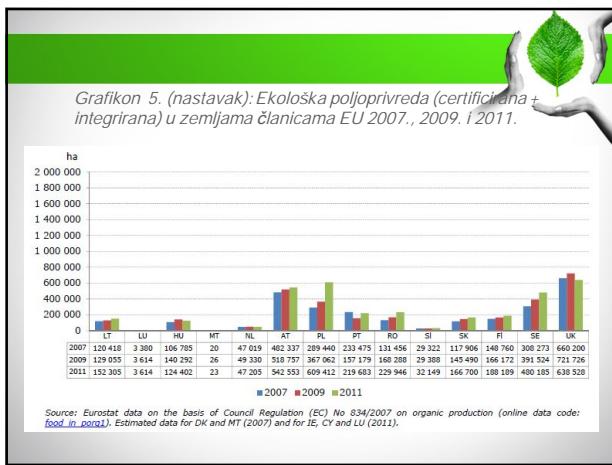
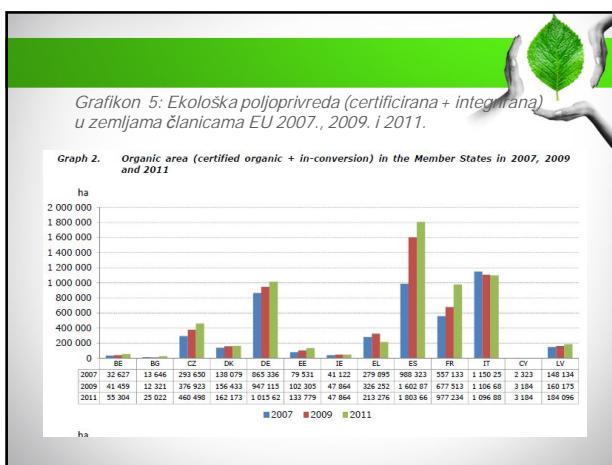
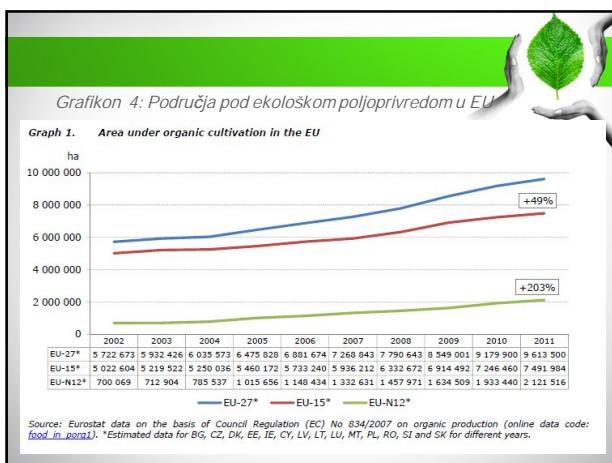
Tablica 2: Broj fizičkih i pravnih osoba u ekološkoj proizvodnji

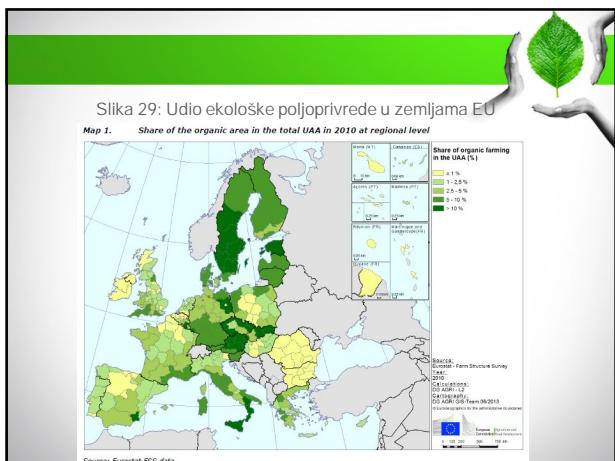

Godina	Broj proizvođača
2003.	130
2004.	189
2005.	269
2006.	342
2007.	477
2008.	632
2009.	817
2010.	1125
2011.	1494
2012.	1528
2013.	1609

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede (2014), <http://www.mps.hr/default.aspx?id=6184>

Ekološka poljoprivreda kao atrakcijska osnova

- Ekološka poljoprivreda i na njoj temeljen ekoagroturizam mogu zadovoljiti sve četiri osnovne dimenzije ekoturizma:
 1. Prirodnu dimenziju
 2. Obrazovnu dimenziju
 3. Dimenziju održivosti
 4. Dimenziju personaliziranosti

Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Prirodna dimenzija

- Ekološka poljoprivreda poštuje:
 - načela održivog razvoja,
 - načela bioraznolikosti,
 - načela tradicionalne (nekonvencionalne) poljoprivredne proizvodnje,
 - zakonitosti prirode i okoliša bez prevelike intervencije tehnologije i čovjeka.
 - Ona predstavlja jak privlačni faktor za ekoturistički tržišni segment s izraženom ekološkom svijesti i interesom za prirodu i okoliš.

 Visoka škola za menadžment
u turizmu i informaciji u Virovitici

Obrazovna dimenzija

- Razvojem konvencionalne poljoprivrede i GMO proizvoda, raste interes za usvajanjem znanja o ekološkoj proizvodnji i pravilnoj prehrani.
- Ekoturiste čine obrazovani, informirani i znatiželjni pojedinci koji žele usvojiti nova znanja i stavove "in situ" tj. na licu mjesta.
- Tu dolazi do izražaja obrazovna dimenzija ekoturizma koju može osigurati svako ekoagroturističko gospodarstvo.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrbovcu

Obrazovna dimenzija

- Ekoturisti žele učiti o:
 - načinima i metodama ekološke poljoprivredne proizvodnje,
 - o biljkama i životinjama te njihovom uzgoju,
 - načinima pripreme uzgojenih namirnica,
 - o primjeni proizvedenih namirnica i gotovih proizvoda u svakodnevnom životu,
 - o povoljnem utjecaju ekoloških proizvoda na ljudsko zdravlje te zdravoj prehrani,
 - o tradiciji, gastronomiji i općenito o životu na ekopoljoprivrednom gospodarstvu.
- Ekoturistička gospodarstva idealna su mjesto za organizaciju tematskih edukativnih radionica.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrbovcu

Obrazovna dimenzija

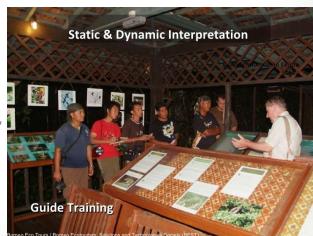
- Na ekoagroturističkim gospodarstvima važna je i interpretacija okoliša:
 - Imanje je dobro organizirati na principu edukativnog poligona na otvorenom:
 - postaviti informacijske table s planom imanja,
 - ukoliko se radi o imanju s većom površinom, ili međusobno prostorno udaljenim površinama, trasirati i označiti puteve i rute,
 - uz oranice, livade, povrtnjake, voćnjake i prostore u kojima se drže životinje postaviti edukativne ploče s fotografijama, nazivima (uz obvezan latinski naziv) te zanimljivostima o onome što se na imanju uzgaja.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrbovcu

Obrazovna dimenzija

- Također su vrlo važni i ambijentalni izlošci (alati, oruđa, instalacije od prirodnih materijala),
- Dobro je jednu od zgrada opremiti kao mali edukativni centar koji se može opremiti:
 - fotografijama
 - shemama proizvodnog procesa
 - opremom za projekcije
 - izlošcima poput herbarija, zbirki sjemanja, zbirki kukaca, leptira...

ŠS Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrgorcu

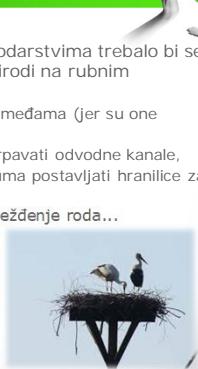
Dimenzija održivosti

- Ekoagroturistička gospodarstva često su smještena na prostorima pod nekim od stupnjeva zaštite ili na njihovim rubnim područjima.
- Zbog specifičnosti ekološke poljoprivredne proizvodnje (izbjegavanje štetnih utjecaja do kojih dolazi kod konvencionalne poljoprivredne proizvodnje) ekoagroturistička gospodarstva nerijetko se nalaze izvan gušće naseljenih ruralnih sredina.
- Obično su to poljoprivredna gospodarstva kod kojih prevladava tradicionalna arhitektura.
- Ukoliko se radi o novosagrađenim objektima, (poglavito onima za smještaj) oni bi se trebali graditi po principima održive gradnje.

ŠS Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrgorcu

Dimenzija održivosti

- Na ekoagroturističkim gospodarstvima trebalo bi se što manje intervenirati u prirodi na rubnim područjima imanja.
 - Ne krčiti prirodne živice na međama (jer su one stanište za ptice),
 - Ne niveliратi zemlju niti zatravljati odvodne kanale,
 - U voćnjacima i rubovima šuma postavljati hranilice za ptice i životinje,
 - Postavljati platforme za gnježđenje roda...

ŠS Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrgorcu

Dimenzija personaliziranosti

- Ekoagroturistička gospodarstva spadaju u manja gospodarstva.
- Sve je podređeno visokopersonaliziranoj ponudi:
 - objekti su manjih površina,
 - uređeni na temelju graditeljske baštine kraja u kojem se nalaze,
 - domaćini žive na istom gospodarstvu s gostima, nerjetko u istoj zgradi,
 - hrani spremaju u vlastitoj kuhinji, pretežito od namirnica koje sami proizvode,
 - gostima se nudi mogućnost da prije pripreme svakog obroka sami uberi (ili izaberu) ono što će im se pripremiti.
 - domaćini vrlo često imaju ulogu vodiča i edukatora.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Varaždinu

Pitanja za provjeru znanja:

1. Koji se stavovi ekoturista i potrošača eko hrane podudaraju?
2. Navedite najznačajnije komparativne prednosti RHrvatske za ekološku poljoprivredu?
3. Kolike su bile površine pod ekološkom poljoprivredom u RHrvatskoj 2012. ? Koliko je to postotno povećanje u odnosu na 2006. godinu?
4. Koliko bi takvih površina, prema projekcijama, trebalo biti 2016.?
5. Pojasnite povezanost ekološke poljoprivrede s prirodnim i okolišnom dimenzijom ekoturizma?
6. Zbog čega je među turistima u porastu interes za ekološkom poljoprivredom?
7. O čemu ekoturisti najčešće žele učiti na ekoagroturističkom imanju?
8. Na koji se način može uspostaviti učinkovita interpretacija okoliša na ekoagroturističkom imanju?
9. Pojasnite dimenziju održivosti ekoagroturističkog gospodarstva?
10. Iz kojih razloga možemo kazati da je turistička usluga na ekoturističkom gospodarstvu visokopersonalizirana?

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Varaždinu

EKOLOŠKO POVRTLARSTVO,
VOĆARSTVO, PČELARSTVO I
STOČARSTVO

Uvod u ekoturizam – pogled na ekološku poljoprivredu

Opći ciljevi i načela ekološke proizvodnje

- Ciljevi:
 - Uspostavljanje održivog sustava upravljanja u poljoprivredi,
 - Proizvodnja proizvoda visoke kvalitete,
 - Proizvodnja širokog spektra hrane i drugih poljoprivrednih proizvoda koji odgovaraju zahtjevima potrošača,
 - Primjena postupaka koji ne štete okolišu, zdravlju ljudi ili zdravlju životinja i njihovoj dobrobiti.

Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Opći ciljevi i načela ekološke proizvodnje

- Načela:
 - Upravljanje biološkim procesima koji se temelje na ekosustavima korištenjem prirodnih resursa,
 - Ograničeno korištenje unosa izvan pojedinog ekosustava,
 - Strogo ograničen unos kemijski sintetiziranih tvari, izuzev iznimnih slučajeva,
 - Održavanje i poboljšavanje života, plodnosti i stabilnosti tla,
 - Održavanje i poboljšavanje bioraznolikosti,
 - Sprječavanje zbijanja i erozije tla,
 - Hranidba bilja putem prirodnog ekosustava tla,

Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Opći ciljevi i načela ekološke proizvodnje

- Načela:
 - Smanjivanje uporabe neobnovljivih izvora i unosa koji nisu iz poljoprivrednog gospodarstva,
 - Recikliranje otpada i nusproizvoda biljnog i životinjskog podrijetla radi njihova korištenja u poljoprivrednoj proizvodnji,
 - Izbor vrsta i sorti otpornih na štetne organizme,
 - Pravilan plodored,
 - Omogućavanje redovitog kretanja životinja i slobodnog pristupa otvorenim prostorima,
 - Održavanje bioraznolikosti prirodnih vodenih sustava.

Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Tlo na kojemu nastaje vrt

- Način obrade i gnojidba ovisi o vrsti tla na kojemu se gospodarstvo nalazi.
- Pjeskovito tlo:
 - Vrlo se lako obrađuje, ali je siromašno organskim tvarima.
 - Popravlja se unosom organskih tvari.
- Ilovasto tlo:
 - Povoljni uvjeti za taloženje hranjiva i rad živih bića u tlu.
 - Ne treba se poboljšavati već samo održavati njegova plodnost.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Tlo na kojemu nastaje vrt

- Glinasto tlo:
 - Teško je za obradu.
 - Poboljšava se dodavanjem pijeska i organskih tvari.
 - Pozitivan učinak ima malčiranje i zelena gnojidba.
- Humus:
 - Gornji sloj tla dubine 10 – 30 cm.
 - Nastaje raspadanjem tvari organskog podrijetla (biljaka, životinja, organskih otpadaka).
 - Vrvi životom, stalno se razgrađuje i stalno nastaje.
 - Ima najveći utjecaj na rast i zdravlje biljke.
 - U njemu ima najviše mikroorganizama.
 - U ekološkim vrtovima, malčiranjem i kompostiranjem nastoji se poboljšati humusni sloj (po uzoru na šumska tla).

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Kompostiranje

- Kompost je jako važan za uspješno ekološko povrtlarstvo.
- Kompostiranje je postupak pretvaranja organskih otpadaka koje vrtlar skuplja tijekom godine u plodni kompost.
- Kompost je organska tvar bogata humusom koja je nastala procesom kompostiranja ekoloških otpadaka.
- Za proces je potrebno prisustvo zraka, topline i vode.
- Ukoliko nedostaje bilo koji od ovih elemenata neće doći do razgradnje već do truljenja.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Kompostiranje

- Planiranje kompostne hrpe:
 - Ovisi o veličini vrta,
 - Smješta se u dijelove vrta koji su zaštićeni od ekstremnih vremenskih uvjeta,
 - Kompostna hrpa ne bi smjela biti viša od 1,5 m,
 - Na dno hrpe stavlja se grubi materijal poput granja i grančica nakon rezidbe voćaka, ostataka živice ili grmlja,
 - Na ovaj sloj stavlja se sloj raznovrsnih organskih otpadaka u visini od 20 cm,
 - Preko toga tanak sloj prošlogodišnjeg komposta ili tla,
 - Postupak se ponavlja, sužavajući hrpu, do visine od 1,5 metra.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Kompostiranje

- Za kompostiranje se mogu iskoristiti:
 - Otkosi trave, korov, lišće, ostaci povrća i voća, iskoristena zemlja iz posuda za cvijeće,
 - Velik dio otpadaka iz kućanstva: kore voća i krumpira, ostaci iz kuhinje, ljuške jajeta, talog kave i čaja, dlake iz češlja, papirnate maramice pa i novinski papir i karton.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Malčiranje

- Postupak polaganja organskih tvari na tlo kako bi se sprječio rast korova, očuvala vлага i poboljšala struktura tla.
- U načelu je da imitiranjem ekosustava jer u prirodi ne postoji golo tlo, već je ono uvijek prekriveno biljnim pokrivačem ili ekološkim otpadom.
- Za malčiranje se koriste usitnjeni organski ostaci poput sijena, lišća, piljevine, strugotine drveta, otkosa trave, kopriva, kartona.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Malčiranje

- Prednosti malčiranja:

- održavanje tople, vlažne i prozračne strukture tla,
- prehranjivanje organizama u tlu,
- zaštita tla od utjecaja oborina i vjetra,
- tlo ne treba kopati,
- manje je pljevljenja,
- manje zalijevanja,
- manje gnojidbe (mikroorganizmi i gliste proizvode hranjiva i humus),
- jednostavnije ubiranje plodova (plodovi padaju na relativno čistu i mekanu podlogu).

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Plodored

- Vremenska i prostorna izmjena usjeva.
- Kultura na istoj površini svake godine se mijenja, tako se sprječava nagomilavanje nametnika i bolesti u tlu.
- Može biti trogodišnji, četverogodišnji ili višegodišnji.

Tropoljni povrtnički plodored			
polje	1. godina	2. godina	3. godina
prvo	A	B	C
drugo	B	C	A
treće	C	A	B

skupina A: kupus, kej, cvjetnica i ostale krstašice, rajčica, paprika i ostale pomoćnice, krasavci i ostale ljkvenjače

skupina B: mrkvica i ostale kojučnjake, lukovčasto povrće, salata, špinat, bittva, matovlje

skupina C: grašak, grah mahunar i ostale mahunarka

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Životinje kao pomagači u vrtu

- Načela ekološke poljoprivrede poštuju odnos prema životinjama.
- U vrtu postoje korisne, ali i štetne životinje, no sve dok postoji prirodna ravnoteža nema značajnijih šteta.
- Korisne životinje u vrtu:
 - Krtice, rovčice, šišmiši, ježevi, vodozemci, sljepići, bubamare, ptice.
- Da bi se privukle korisne životinje, u vrtu je dobro osigurati uvjete za njihovo privlačenje – (kućice i hraništa za ptice, jezerca za vodozemce...).

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Biljke kao pomagači u vrtu

- Kada se biljke u vrtu uzgajaju prema prirodnim pravilima one su aktivi pomagači u vrtu.

Tablica 3: Biljke koje odbijaju bolesti i nemetnike

Bolest ili nemetnik	Odbijajuće biljke	Djelotvorne kombinacije
Buhć	Pravi pelin,paprena melica, salata	Kupusnjače i salata
Krumpirova zlatica	Hren, mrtve koprive, paprati	Krumpir ili patlidan malčiran koprivama ili papralima
Lisne uši	Dragoljub, lavanda	Dragoljub ili lavanda ispod voćaka
Lukova muha	Mrkva	Luk i mrkva
Mrkvina muha	Luk, kadulja	Kadulja i mrkva
Peplonica	Česnjak, luk vlasac	Posaditi česnjak ispod voćaka ili rajčice
Kupusni bijelac	Kopar, kadulja, ružmarin, celer	Kupusnjače i rajčica, kupusnjače i ljevkilje
Miševi i voluharice	Česnjak, kokolac, suncokret	Kokolac na pojusu oko stabla, suncokret kao rubno polje

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrbovcu

Izvor: Vranić, T. u Bakar (2013), Priručnik iz osnova ekološke poljoprivrede, marketinga ekoloških proizvoda i ekoagroturizma - 29

Slika 30: Kokolac

Slika 31: Dragoljub

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrbovcu

Ekološki voćnjak

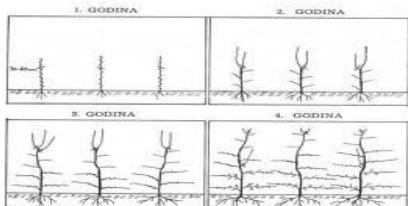
- Voće iz ekološkog voćnjaka izvor je zdravlja.
- Konvencionalno uzgojeno voće prska se i po dvadesetak puta tijekom godine.
- Voće koje nije prskano ne treba gultiti, a čvrsti sastojci kore pored vitamina i hranjivih tvari sadrže i balastne tvari koje povoljno utječu na probavni sustav.
- Ekološki uzgojeno voće pogodnije je za pripravak raznih prerađevina (sokova, sirupa, džemova, marmelada, sušenog voća...) koje se u obliku suvenirske pakiranja vrlo uspješno prodaju posjetiteljima na gospodarstvu.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrbovcu

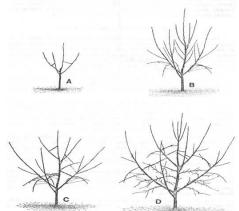
Ekološki voćnjak

- Uzgojni oblici:
 - "Vretenasti grm";
 - Pogodan za manje voćnjake i voćnjake srednje veličine.
 - Deblo je visoko od 40 do 60 centimetara, a cijelo stablo naraste do maksimalno 3 metra.
 - Na ovaj način najčešće se uzgajaju jabuke i kruške.

Ekološki voćnjak

- Uzgojni oblici:
 - "Vaza";
 - Prikładan je za koštuničavo voće poput šljive, višnje, trešnje, breskve, marelice.
 - Zbog razgranatosti voćkama treba nešto više prostora.

Ekološki voćnjak

- Za ekološki voćnjak najpogodnije su "stare" sorte voćaka.
- Mnoge su gotovo isčezle pa predstavljaju izazov za voćara koji bi trebalo obići seoske sredine, pronaći stara stabla te cijepiti plemke i na taj način obogatiti sortiment pogodan za ekološku proizvodnju.
- Prednost uvođenja starih sorti ogleda se i u mogućnosti stvaranja prepoznatljivosti i izvornosti ekološkog gospodarstva te brendiranju kroz turističku ponudu.

Ekološki voćnjak

Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitiči

Ekološki voćnjak

Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitiči

Ekološko pčelarstvo

- Hrvatska ima izuzetno dobre uvjete za ekološko pčelarstvo. Prvenstveno se to odnosi na veliki broj nezagađenih područja bogatih pčelinjom pašom.
- Isto tako postoji dugogodišnja tradicija pčelarenja i prepoznatljivost kako na domaćem tako i na inozemnom tržištu.
- Virovitičko-podravska županija posebno se ističe jer sudjeluje s preko 22% proizvodnje meda u ukupnoj proizvodnji Republike Hrvatske.
- Med i proizvodi od meda mogu se iskoristiti kao sredstvo za brendiranje ekoagroturističke ponude.

Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitiči

Ekološko pčelarstvo

- Neka od načela ekološkog pčelarenja:
 - Unutar promjera od 3 km, izvor nektara i cvjetnog praha mora biti iz ekološki uzgojenih kultura ili samoniklog bilja koje nije tretirano kemijskim sredstvima.
 - Udaljenost konvencionalnog pčelinjaka od ekološkog mora biti izvan spomenutog polumjera od 3 km.
 - Košnice moraju biti od prirodnih materijala (rogoz, slama, drvo).
 - Satne osnove trebaju biti dobivene od ekološkog voska.
 - Korištenje rafiniranog šećera za prihranjivanje pčela u ekološkom pčelarenju nije dozvoljeno.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrbovcu

Ekološko stočarstvo

- Načela ekološkog uzgoja stoke temelje se na dobrobiti životinja te očuvanju okoliša.
- U pravilu se za uzgoj ne odabiru životinje visoke proizvodnje, već nižih proizvodnih osobina.
- Prednost se daje izvornim pasmina, no na ekološki način se mogu uzgajati i ostale pasmine, ali se moraju nabaviti ili iz ekološkog uzgoja ili se njihov uzgoj mora započeti prema ekološkim pravilima odmah nakon "odbića". (telad mlađa od 6 mj., janjad i kozlići manji od 2 mj., prasad lakša od 35 kg...).

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrbovcu

Ekološko stočarstvo

Tablica 4: Neke od pasmina podobne za ekološki uzgoj

Vrsta	Podobne pasmine
Govedo	Buša, slavonski podolac, boškarin, angus, hereford, pincgavac, simentalac
Svinje	Crna slavonska svinja, turopoljska svinja, mangulica, veliki joršir, durok
Ovce	Cigaja, pramenka, dubrovačka ruda, vinterberška ovca
Koze	Hrvatska bijela koza, hrvatska šarena koza, burska koza
Kokoši	Hrvatica, plimut rok, rodajland
Pure	Zagorski puran

Izvor: Kakša T. prema Uremović i ost. u Bakar (2013):Priručnik iz osnova ekološke poljoprivrede, marketinga ekoloških proizvoda i ekoagroturizma: 61

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrbovcu

Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrbovcu

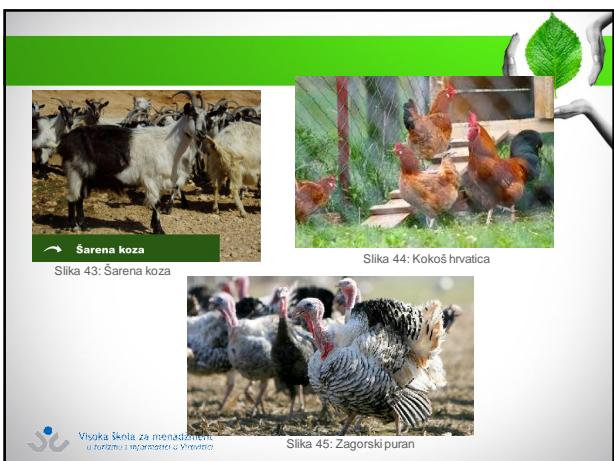

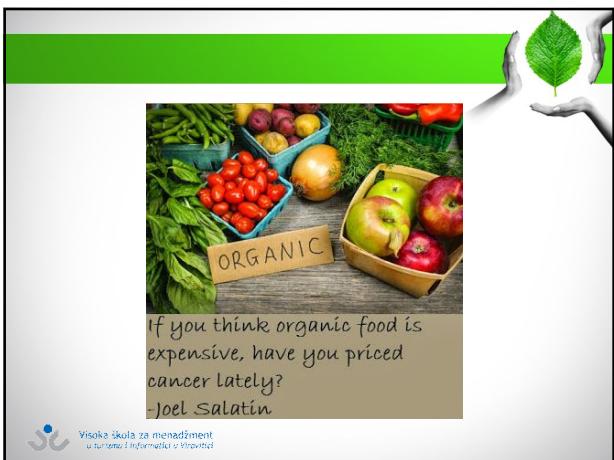
Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrbovcu

Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrbovcu

Pitanja za provjeru :

1. Navedite opće ciljeve ekološke poljoprivredne proizvodnje?
2. O čemu ovisi način obrade i gnojidba tla u ekološkoj poljoprivredi?
3. Navedite vrste tla i njihove karakteristike?
4. Objasnite postupak kompostiranja?
5. Objasnite pojam malčiranja?
6. Navedite prednosti malčiranja?
7. Koje su sorte voća osobito pogodne za ekološki uzgoj? Objasnite.
8. Zbog čega ekološko pčelarstvo može imati posebno mjesto u turističkoj ponudi ruralnih krajeva?
9. Navedite predstavnike sljedećih pasmina podesnih za ekološki uzgoj:
 1. Goveda
 2. Svinja
 3. peradi

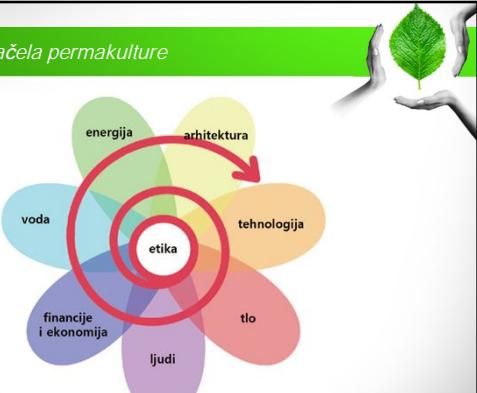
 Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

 Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

OSNOVE PERMAKULTURE

Slika 46 : Načela permakulture

Izvor: Unković A.M. i ostali (2012) Permakulturni dizajn „Šašnato polje“, str. 1

 Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Osnove permakulture

- Permakultura je pristup dizajniranja ljudskog staništa i agrikulturnih sustava koji oponašaju odnose pronađene u prirodnom okolišu.
- Zasnovana je na principu rada prirodom, umjesto onog protiv nje.
- obuhvaća raznolike, ali međusobno povezane sustave:
 - vrtlarstvo/hortikulturu,
 - Prirodno graditeljstvo,
 - ekologiju,
 - ekonomiju,
 - Društvene i socijalne odnose,
 - obnovljive izvore energije i još puno toga.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrbovcu

Osnove permakulture

- Izrada permakulturnog dizajna je znanost koja je temeljena na promatranju prirode i njenih obrazaca.
- Permakulturna načela su okvir koji omogućava ljudima da si osiguraju potrebu za hranom, energijom, skloništem i drugim materijalnim i nematerijalnim potrebama na način da ne ugrožavaju opstanak ljudi i cjelokupne biosfere na planeti.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrbovcu

Nastanak pojma permakultura

- Bill Mollison i David Holmgren, 1974.
- Razvijanje sustava uravnotežene poljoprivrede

Permanent Agriculture

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrbovcu

Etička načela permakulture

- Briga o zemlji (briga o svim živim i neživim stvarima):
 - Briga o tlu, svim vrstama živih bića, atmosferi, šumama, mikroklimi, vodama,
 - Briga za ljudе,
 - Briga o raspolađanju slobodnim vremenom,
 - Briga o raspolađanju energijom,
 - Briga o raspolađanju novcem.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Etička načela permakulture

- Ključna riječ permakulture je suradnja, a ne natjecanje
 - Mislti na dugoročne posljedice vlastitih aktivnosti, mislti na ravnotežu.
 - Upotrebljavati autohtone a ne invanzivne vrste.
 - Kultivirati i najmanje površine tla.
 - Biti raznoliki, uzgajati različite kulture.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Etička načela permakulture

- Ključna riječ permakulture je suradnja, a ne natjecanje
 - Radi očuvanja i proizvodnje energije koristiti sustave iz okoline (sunce, vjetar, vodu) ili biološke sustave (biljke i životinje).
 - Proizvodnju hrane vratiti na mesta u kojima se ona odvijek proizvodila, na tradicionalan način.
 - Sve upotrebljavati u optimalnim količinama, smanjivati i reciklirati otpad.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

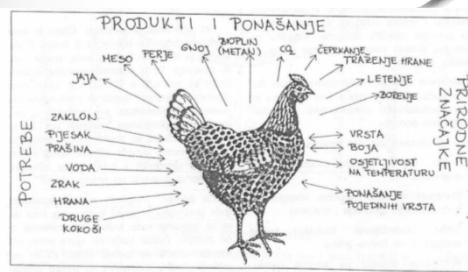
Opća načela permakulture

- Relativna lokacija:
 - Svaki element (kuća, ribnjak, voćnjak, nasip...) smješten je u međusobnom odnosu tako da jedan drugome pomažu.
- Svaki element ima više funkcija.
- Planiranje dovoljnih količina energije za kuću (planirane zona).
- Upotreba bioških izvora energije a ne fosilnih.
- Recikliranje energije na samome mjestu.
- Plansko izmjenjivanje i sadnja različitih biljaka radi ubrzavanja rasta i poboljšavanja kvalitete tla.

Visoka Škola za menadžment
i turizam i informaticu u Vrgorcu

Slika 47: Funkcionalne karakteristike kokoši

Slika 1.1 Analiza karakteristika, potreba i proizvoda svakog elementa u sustavu, sa svrhom da ih se postavi na pravo mjesto u odnosu na druge elemente

Izvor: Molisson, B. (1991): Uvod u permakulturu, Građevinski fakultet sveučilišta u Splitu, str. 14.

Planiranje zona u permakulturi

- Smještaj pojedinih elemenata na imanju ovisno o tome koliko ih često koristimo.
- Područja koja se moraju svakodnevno posjećivati (staklenik, kokošnjac, vrt) smještaju se u blizini kuće, a područja koja se rjeđe posjećuju (voćnjak, oranica, šumarak), dalje.

Visoka Škola za menadžment
i turizam i informaticu u Vrgorcu

Planiranje zona u permakulturi

- Zona 0:
 - Središte je ljudske aktivnosti (kuća, radionica, ambar).
 - Kod dizajna je potrebno voditi računa o dostatnosti i raspoloživosti energije, ekonomičnosti koristenja te o recikliraju nusprodukata kućanstva.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrbovcu

Planiranje zona u permakulturi

- Zona 1:
 - U blizini kuće.
 - Najviše se kontrolira i najintenzivnije koristi.
 - Vrt, staklenik, klijališta, male životinje, gorivo za kuću, kompost, prostor za sušenje rublja, prostor za sušenje žitarica, samo nekoliko većih stabala radi hлада.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrbovcu

Planiranje zona u permakulturi

- Zona 2.
 - Još uvijek intenzivno održavana.
 - Veći grmovi, manje voćke, nasadi koji štite od vjetra.
 - Strukturu terena čine terase, žive ograde, sjenice, peregole, ribnjaci, prirodni bazeni.
 - Biljke i životinje koje zahtjevaju brigu i nadzor.
 - Voda je provedena tako da natapa voćnjak.
 - Perad se pušta u odabrana područja (voćnjak, šumarak)..

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrbovcu

Planiranje zona u permakulturi

- Zona 3.
 - Voćnjak u kojemu se grane ne orezju te se ne zastire.
 - Veći pašnjak za stoku (meso, vuna).
 - Glavno polje (oranica, pašnjak).
 - Nasadi protiv vjetra, šumarnici, velika stabla.
- Zona 4.
 - Poludivlja i o njoj se vodi briga samo djelomično.
 - U njoj se može smjestiti gator za svinje, koze ...

Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrbovcu

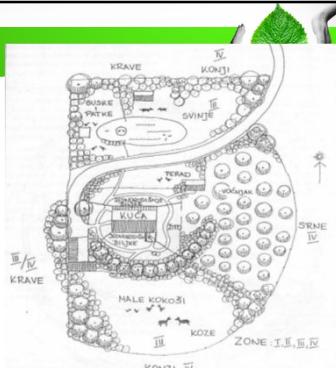
Planiranje zona u permakulturi

- Zona 5:
 - Divlje područje o kojem se ne vodi briga.
 - Služi za promatranje i učenje.
 - U njoj se mogu postaviti platforme za promatranje ptica, hranilišta za divlje životinje, utabati staze za šetnju s odmorištima za meditaciju i sl.

Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrbovcu

Slika 48: Primjer permakulturnog plana manjeg posjeda

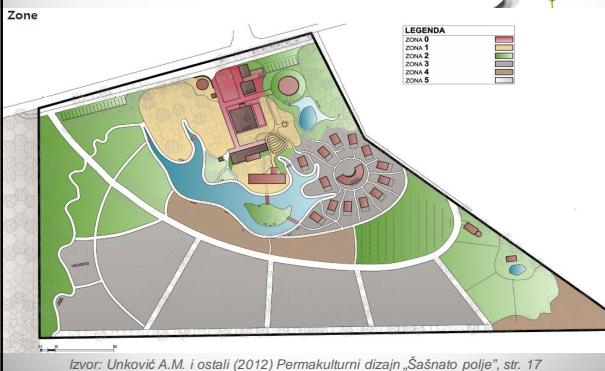
Izvor: Molisson, B. (1991): Uvod u permakulturu, Građevinski fakultet sveučilišta u Splitu, str. 21.

Primjer dobre prakse

Permakulturni dizajn Centra za ekološku poljoprivredu i ekoagroturizam "Banov brod" kod Pitomače.

- Smješten je u okviru Regionalnog parka Mura-Drava. To je izolirani objekt tj. bivša karaula obnovljena sredstvima EU.
- Oko objekta osigurano je zemljiste površine 5 ha koje je osmišljeno za kultiviranje kultura koje će omogućiti samoodrživost centra.
- Desetogodišnji plan predviđa obnovu i pretvaranje jednog od objekata centra u objekt za smještaj s uslugama prehrane u smislu ekoagroturističke destinacije koji bi zajedno s uzgojem ljekovitog bilja, voća, povrća te uzgojem stoke predstavljao samoodrživu ekoturističku destinaciju.

Slika 49 : Pregled permakulturnog dizajna Eko centra „Banov brod“ kod Pitomače - zoniranje prostora

Izvor: Unković A.M. i ostali (2012) Permakulturni dizajn „Šašnato polje“, str. 17

Slika 50: Pregled permakulturnog dizajna Eko centra „Banov brod“ kod Pitomače s legendom

Izvor: Unković A.M. i ostali (2012) Permakulturni dizajn „Šašnato polje“, str. 17

Osnovne smjernice permakulturnog dizajna na Banovom Brodu

- Permakulturalnim uređenjem imanja, očekuje se povećanje prinosa i smanjenje potrebnog ulaganja energije, rada i drugih vanjskih resursa u uzgoj biljnih kultura i domaćih životinja.
- Planira se izvedba jezera i prirodnog bazena.
- Primarna funkcija jezera jest ribnjak za potrebe gastro ponude. Rubovi se planiraju zasaditi kultiviranim i autohtonim vrstama s jestivim i drugim svojstvima.

Osnovne smjernice permakulturnog dizajna na Banovom Brodu

- Osim primarne funkcije, jezero prikuplja i skladišti velike količine vode, a akumulacija se koristi u svrhu navodnjavanja vrtova ili polja te za reflektiranje sunčeve svjetlosti prema stakleniku/rasadniku.
- Linija izljeva pogodna je zona za rast koprive, koja se kasnije koristi kao namirnica, pesticid ili gnojnica u svrhu ekološkog uzgoja hrane.
- Jezero samo po sebi ponovo razvija bioraznolikost i kvalitetnije mikroklimatske uvjete.

Prirodni bazen

- Prirodni bazeni se razlikuju od konvencionalnih bazena za kupanje prvenstveno po tome što ne trebaju kemikalije da bi se voda održala čistom.
- Umjesto otrovnog kloria, prirodni bazen je sustav koji se oslanja na bioološku moć pročišćavanja raznih vodenih biljaka.
- Permakultura se temelji na kopiranju prirode pa se to načelo primjenjuje i kod dizajniranja bazena za plivanje / kupanje.

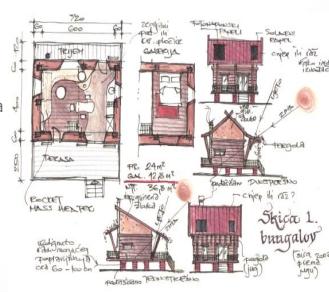
Naselje bungalova

- Za potrebe smještaja budućih posjetitelja, planirana je gradnja naselja bungalova kapaciteta 60 osoba.
 - Kako se u ciljini planira promovirati održiv pristup ekoagrokulturi i životinju i objektu su projektirani prema načelima održive gradnje.
 - Vanjsko oblikovanje slijedi načela tradicionalne autohtone gradnje iz lokalnih materijala.
 - Drvo će se koristiti kao osnovni materijal izgradnje, a balirana slama za izolaciju zidova.
 - Izgradnjom kuća od slame promovira se manja potrošnja energije i materijala, korištenje obnovljivih izvora energije, upotreba obnovljivih lokalnih sirovina, smanjenje troškova izgradnje i zdravo stanovanje.

Naselje bungalova

Slika 51: Arhitektonsko rješenje bungalova

- Zbog znatno smanjenih potreba za grijanjem i hlađenjem takvih kuća, ujedno se smanjuje i emisija stakleničkih plinova te takve građevine pripadaju u ekološki prihvatljive i osviještene građevine

Izvor: Unković A.M. i ostali (2012) *Permakulturni dizajn Šašnato polje*, str. 62.

Pitanja za provjeru znanja:

1. Objasnite pojam permakulture?
 2. Sto sve permakultura kao sustav obuhvaća?
 3. Što obuhvaća permakulturno načelo brige o zemlji?
 4. Objasnite permakulturalno načelo suradnje s prirodom?
 5. Navedite osnovna načela permakulture?
 6. Sto u permakulturi predstavlja relativna lokacija?
 7. Na koji se način vrši dizajn prostora u permakulturi?
 8. Pojasnite osnove dizajniranja svake od zona u permakulturi?

Zadaci za vježbu:

1. Na odabranom predlošku lokacije napravite prijedlog permakulturnog dizajna po načelima zoniranja.
2. Opишte funkcionalnost ekoturističkog imanja dizajniranog po načelima permakulturnog dizajna.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

OSMIŠLJAVANJE
TURISTIČKE PONUDE
TEMELJENE NA
EKOLOŠKOJ
POLJOPRIVREDI I ETIČKIM
NAČELIMA ODRŽIVOSTI

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

- Ekopoljoprivredno gospodarstvo samo po sebi može biti atrakcija zbog atrakcije, ali:
 - Ukupnost turističke atrakcijske osnove predstavlja osnovni privlačni faktor svake destinacije;
 - O brojnosti atrakcija, njihovoj dostupnosti, organiziranosti i interpretaciji ovisit će i motivacija turista ili izletnika za posjećivanjem nekoga područja.
- O tome u kakvom se okruženju ekoagroturističko gospodarstvo nalazi te kojom se poljoprivrednom proizvodnjom bavi, ovisit će i njegovo pozicioniranje na tržištu.

- Ekoagroturistička gospodarstva pored osnovnih uvjeta potrebnih za prihvat i boravak turista trebala bi se specijalizirati u poljoprivrednoj proizvodnji te na taj način brendirati vlastito gospodarstvo.

Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrbovcu

- Mogućnosti specijalizirane turističke ponude na ekopoljoprivrednom gospodarstvu ovisit će o:
 - vrsti ekološke poljoprivredne proizvodnje,
 - širini proizvodnog assortimana (specijalizaciji),
 - okruženju u kojem se gospodarstvo nalazi,
 - educiranosti, sposobnosti i elokventnosti članova obiteljskog ekopoljoprivrednog gospodarstva.

Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrbovcu

- Poljoprivredna gospodarstva koja se bave ekološkim uzgojem ljekovitog bilja:
 - Ponudu mogu temeljiti na:
 - zdravoj hrani,
 - aromaterapiji,
 - edukaciji u sakupljanju, korištenju i preradi ljekovitog bilja,
 - šetnjama uz polja ljekovitog bilja, u sumama lipe ...

Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrbovcu

- Poljoprivredna gospodarstva koja se bave ekološkim uzgojem voća i/ili povrća ponudu mogu temeljiti na:
 - vegetrijanskoj kuhinji,
 - sudjelovanju posjetitelja u poljoprivrednim radovima,
 - edukaciji o osnovama ekološke proizvodnje,
 - samoberbi,
 - spremaju zimnice, sokova, vina, rakija...
 - prodaji eko proizvoda,
 - i suvenirske pakiranja na kućnom pragu.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

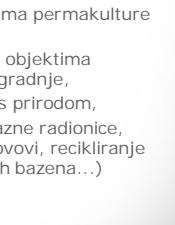
- Poljoprivredna gospodarstva koja se bave stočarskom ekološkom proizvodnjom ponudu mogu temeljiti na:
 - uzgoju autohtonih svojtih,
 - ustrojstvu mini ZOO vrtova,
 - sudjelovanjem i edukacijom gostiju u proizvodnji prerađevina (kulena, kobasica, čvaraka, sira, maslaca...),
 - gastro radionicama,
 - specijaliziranoj gastronomskoj ponudi temeljenoj na tradicijskoj hrani...

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

- Poljoprivredna gospodarstva koja gospodare po načelima permakulture ponudu mogu temeljiti na:
 - edukativnim radionicama o osnovama permakulture i permakulturnog dizajna,
 - održivoj gradnji i boravku turista u objektima izgrađenim po načelima održive gradnje,
 - načinima gospodarenja u suradnji s prirodom,
 - aktivnom i kreativnom odmoru (razne radionice, gradnja od slame, pljeve, zeleni krovovi, recikliranje i kompostiranje, izgradnja prirodnih bazena...)

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Pitanja za provjeru znanja:

1. O čemu će ovisiti pozicioniranje ekoagroturističkog gospodarstva na tržištu?
2. Zašto je bitna specijalizacija poljoprivredne proizvodnje na ekoagroturističkim gospodarstvima?
3. O čemu će ovisiti specijalizacija?
4. Koji su osnovni elementi turističke ponude na sljedećim akoagroturističkim gospodarstvima:
 1. Koja se bave uzgojem ljekovitog bilja
 2. Koja se bave uzgojem voća i povrća
 3. Koja se bave stočarskom ekološkom proizvodnjom
 4. Koja gospodare po načelima permakulture

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Zadaci za vježbu:

1. Napravite prijedlog turističke ponude jednog specijaliziranog ekoagroturističkog gospodarstva.
2. Izaberite jedno od specijaliziranih ekoagroturističkih gospodarstava i napravite jedan jednodnevni turistički itinerer koji će obuhvaćati kako ponudu gospodarstva tako i šire destinacije.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

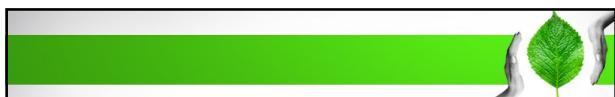
OSNOVE MARKETINGA,
DIFERENCIJACIJA PROIZVODA,
STANDARDI KVALITETE I
OZNAČAVANJE,
MARKETING MIX

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Varaždinu

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Varaždinu

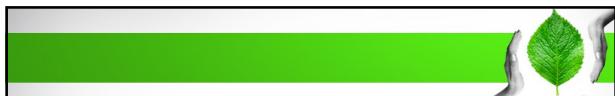
Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Varaždinu

- Srž suvremenoga marketinga je stvaranje vrijednosti, ali i doživljaja te zadovoljstvo kupca.
- Zadovoljan kupac vjeruje proizvodu/usluzi.
- Zbog velikog broja zlouporaba, u značajnom broju zemalja uvedeno označavanje/certifikacija eko-proizvoda i usluga.

Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Varaždinu

- Za tržišni uspjeh neophodna je diferencijacija i pozicioniranje proizvoda.
- Označavanje i standardizacija je između ostalog i marketinško oruđe za diferencijaciju i pozicioniranje.

Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Varaždinu

Općenito o standardizaciji i označavanju

- Definira se kao:

“ Dragovoljni postupak kojim se procjenjuje, revidira i daje pismena potvrda da objekt, proizvod, proces ili usluga zadovoljava određene standarde. Na taj način dodjeljuje se logo/znak koji povećava tržišnu vrijednost onim poslovnim subjektima koji zadovoljavaju propisane standarde. ” (Honey i Rome, 2001)

Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Varaždinu

Eko označavanje u turizmu

- Standardi održivog upravljanja u turizmu i eko-označavanje povezuju sve dionike u turističkom lancu vrijednosti, a korisnicima (turistima) daju garanciju da se u pojedinom objektu ili destinaciji uistinu upravlja na održiv način.
- Standardi i eko-označavanje stvaraju povjerenje kod krajnjih korisnika.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrbovcu

Slika 52: Tri temelja održivosti u turizmu

Izvor: autor prema Toth, R. (2001) in Honey, M. ed., „Ecotourism & Certification-Setting standards in Practice, str. 74

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrbovcu

Standardi kvalitete i označavanje u ekoturizmu

- Primjenjivanje standarda i označavanje u turizmu počinje još početkom dvadesetoga stoljeća. (American Automobile Association, Michelin Guides, Five-star Hotel System).
- Sve do 90-tih godina prošloga stoljeća standardi su pokrivali samo aspekte KVALITETE te u nekim elementima ZDRAVLJA, SIGURNOSTI I HIGIJENE.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrbovcu

Standardi kvalitete i označavanje u ekoturizmu

- Krajem stoljeća, a poglavito početkom novoga, zbog negativnih utjecaja masovnog turizma na okoliš, neke su destinacije izgubile svoje tržišne pozicije.
- UNWTO te drugi lideri u turističkoj industriji počinju promovirati održivost koja počiva na sva tri temelja:
 1. Kvaliteti,
 2. Zdravlju i sigurnosti,
 3. Okolišnoj, socio-kulturalnoj i ekonomskoj održivosti.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Eko označavanje u turizmu

- Zbog čega eko-standardi i certificiranje u turizmu?
 1. Jer se na taj način osigurava kvaliteta poslovnih procesa i provedba poslovne politike.
 2. Jer se osigurava dobrobit za okoliš i lokalnu zajednicu.
 3. Jer se smanjuju troškovi.
 4. Jer se na taj način dobiva konkurentska prednost.
 5. Jer se tvrtka/destinacija diferencira od onih koji zloupotrebljavaju eko znak i održivi razvoj.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Eko označavanje u turizmu

- Koristi za poslovni subjekt/destinaciju:
 - Provođenje procesa standardizacije predstavlja i edukativni proces.
 - Pomaže unaprijeđenju organizacije i postupaka unutar subjekta.
 - Unaprijeđeni poslovni procesi podižu ekonomičnost poslovanja te privlače veći broj posjetitelja.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Eko označavanje u turizmu

- Koristi za poslovni subjekt/destinaciju:

- Kod svih subjekata uočeno je značajno smanjenje troškova,
- Povećavaju se znanja i kompetencije u primjeni novih tehnologija,
- Lakši pristup financiranju iz vanjskih izvora,
- Stvaranje prepoznatljivog brenda.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Eko označavanje u turizmu

- Koristi za posjetitelje/goste:

- Pomoći pri prepoznavanju pružatelja usluga koji uistinu primjenjuju načela održivog poslovanja.
- Općenito podizanje svijesti o održivosti kao pozitivnom načelu poslovanja i ponašanja.
- U objektima/destinacijama nositelja eko oznake, usluga je kvalitetnija.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Eko označavanje u turizmu

- Koristi za državu:

- Standardizacija i eko-označavanje pomaže u promociji i održavanju pozicije u tržišnim nišama eko i održivog turizma.
- Općenito se podižu zdravstveni, sigurnosni, okolišni i socijalni standardi.
- Smanjuju se troškovi za zaštitu okoliša.
- Povećavanjem prihoda u ruralnim zajednicama, smanjuju se socijalna izdvajanja države.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Eko označavanje u turizmu

Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrbovcu

Marketing splet (mix) u ekoturizmu

- Proizvod
 - Razumjeti potrebe tržišta:
 - Cijena, kvaliteta i sigurnost su osnovni elementi pri odabiru destinacije/turističkog proizvoda.
 - Ekoturistički proizvod mora sadržavati gore navedene karakteristike kako bi zadovoljio potrebe turista.

Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrbovcu

Marketing splet (mix) u ekoturizmu

- Proizvod
 - U stvaranje integriranog proizvoda uključiti što je više moguće različitih dionika (lokalnu zajednicu, strukovna udruženja, nevladin sektor, udruge građana...),
 - Osigurati potporu državnih i međunarodnih tijela iz domene održivog razvoja,
 - Kreirati standarde i oznake prepoznatljive na nacionalnom i međunarodnom turističkom tržištu.

Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrbovcu

Marketing splet (mix) u ekoturizmu

- Cijena
 - Konkurentnost treba postizati :
 - Promoviranjem energetske učinkovitosti,
 - Ekonomičnjim trošenjem energije, vode,
 - Inovacije u poslovnim procesima koristiti kao sredstvo za diferencijaciju turističkog proizvoda.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrbovcu

Marketing splet (mix) u ekoturizmu

- Cijena
 - Za potrebe razvoja destinacije ili turističkog proizvoda koristiti instrumente kao što su porezne olakšice, kredite sa subvencioniranim kamatama i poglavito programe za dodjelu bespovratnih sredstava iz različitih izvora.
 - Nositelji eko-standarda i oznaka trebaju nastojati iskorištavati pogodnosti tj. subvencije (fiskalne, parafiskalne, koncesionarske, komunalne...).

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrbovcu

Marketing splet (mix) u ekoturizmu

- Promocija
 - Stvoriti jednostavan i prepoznatljiv brand (logo, akronim ili ime) koji će prenosići jasnu i jednoznačnu poruku ciljanom tržištu.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informatici u Vrbovcu

Marketing splet (mix) u ekoturizmu

- Promocija
 - Stvoriti jednostavan i prepoznatljiv brand (logo, akronim ili ime) koji će prenositi jasnu i jednoznačnu poruku ciljanom tržištu.

Visoka škola za međunarodni
u saradji sa Univerzitetom u Rovinju

Marketing splet (mix) u ekoturizmu

- Promocija
 - Programima nagrađivanja i poticanja stvarati prepoznatljivost.
 - Promoviranje "Best practice".
 - Primjere najuspješnijih koristiti u marketinške svrhe.

Marketing splet (mix) u ekoturizmu

- Promocija**
 - Programima nagrađivanja i poticanja stvarati prepoznatljivost.
 - Promoviranje "Best practice", primjere najuspješnijih koristiti u marketinške svrhe.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informaciji u Virovitici

Marketing splet (mix) u ekoturizmu

- Promocija**
 - Standardizirani ekoturistički objekti/destinacije trebali bi:
 - Oznake kvalitete, standarda, logotipe, koristiti na svim svojim promotivnim materijalima.
 - Na svojim web stranicama, stranicama društvenih mreža imati poveznice (linkove) na stranice udruga ili organizacija od kojih su dobili standardne iste kao i onih organizacija "priatelja" koji podržavaju njihovo djelovanje kao "eco friendly" destinacije/objekta.
 - Informirati i educirati posjetitelje i ostale dionike u turističkom lancu vrijednosti o svojim programima kojima doprinose održivom razvoju.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informaciji u Virovitici

Marketing splet (mix) u ekoturizmu

- Promocija**
 - Izbor najprikladnijih i najekonomičnijih promocijskih kanala i sredstava
 - Specijalizirani časopisi (National Geographic, Nature...)
 - Zrakoplovne kompanije (distribucija tiskanih materijala, suvenirskih pakiranja...)
 - Uključivanje u kampanje s tematikom zaštite okoliša (efekt staklenika, CO2 footprint, ugrožene vrste...)
 - Internet
 - Web stranice (npr. www.mynatur.org, www.expedia.com)
 - Blogovi i blog zajednice
 - Društvene mreže
 - Forumi

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informaciji u Virovitici

Marketing splet (mix) u ekoturizmu

Prvič poslušam o ekoturizmu, vendar mi je že zanimljivo, da lahko splet pomaga pri promociji ekoturizma. Na primer, na spletni strani za Green Travel Guide je prikazan raznolik vsebina, ki vključuje informacije o zelenih hotelih, naravnih parkih in prakticah za zeleno potovanje. Spletni marketing je pomemben, ker omogoča doseganje širšega občinstva in podprtja za ekoturistične dejavnosti.

Marketing splet (mix) u ekoturizmu

- Promocija
 - Organiziranje promotivnih posjeta ekoturističkoj destinaciji, uključujući:
 - Ciljane posjete novinara (koji pišu o turizmu, ekologiji, održivom razvoju, biciklizmu...),
 - Ciljane posjete urednika on-line ili off-line turističkih vodiča te blogera,
 - Stvaranje posebnih intinerera koji uključuju obilazak standardiziranih ekoturističkih objekata/destinacija (incentive ture, nagradne igre,) te kasnije otvaranje forum grupa ili grupa na društvenim mrežama za razmjenu iskustava odabrane grupe,
 - Organizacija novih manifestacija i događaja.

Marketing splet (mix) u ekoturizmu

- Distribucija

- Klaster-marketing:

- Formiranje klastera za zajednički nastup na turističkom tržistu.
 - U klasteru bi trebalo uključiti:
 - realni sektor (turoperatore, turističke agencije detaljiste, receptivne turističke agencije, DMK, prijevoznike tj. sve one koji imaju izravni doticaj s tržistem turističke potražnje),
 - Javni sektor (vladina i nevladina tijela, tijela lokalne i regionalne uprave i samouprave, turističke zajednice, DMO, udruge građana i strukovne udruge koje se bave održivim turizmom i zaštitom okoliša).

 Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Marketing splet (mix) u ekoturizmu

- Distribucija

- Povezivanje s ostalim djelatnostima ili sektorima kod kojih održivi razvoj zauzima značajno mjesto u poslovnoj politici (graditeljstvo, energetika, zbrinjavanje otpada, promet...).

 Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Pitanja za provjeru znanja:

1. Sto je dovelo do potrebe za standardizacijom i označavanjem ekoloških proizvoda?
2. Zašto se kaže da su standardi i označavanje snažno marketinško oruđe?
3. Što daje korisniku proizvoda ili usluge garanciju da se u turističkoj destinaciji upravlja na održiv način?
4. Navedite definiciju standardizacije i o označavanja?
5. Navedite i objasnite tri temelja održivosti u turizmu koji doprinose zadovoljstvu korisnika?
6. Zbog čega se uvode standardi i certifikacija u turizmu?
7. Navedite koristi koje od eko standarda imaju:
 2. Poslovni subjekti/destinacije
 3. Posjetitelji
 4. Država
8. Navedite i objasnite specifičnosti diferenciranja ekoturističkog proizvoda?
9. Na koji se način postiže cjenovna konkurentnost ekoturističkog proizvoda?
10. Pojasnite načine brendiranja ekoturističkog proizvoda?
11. Na koji način se može marketinski iskoristiti eko certifikat objekta/destinacije?

 Visoka škola za menadžment
u turizmu i informatici u Virovitici

Pitanja za provjeru znanja:

12. Navedite i objasnite najprikladnije promocijske kanale za ekoturističke proizvode ili destinacije?
13. Objasnite svrhu promotivnih posjeta ekoturističkoj destinaciji te što se sve pod navedenim posjetama podrazumjeva?
14. Objasnite specifičnosti distribucije ekoturističkih proizvoda ili turističke ponude destinacije?

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informacijama u Virovitici

Zadaci za vježbu:

1. Izradite prijedlog brand strategije odabrane ekoturističke destinacije.
2. Izradite marketing plan odabrane ekoturističke destinacije.

Visoka Škola za menadžment
u turizmu i informacijama u Virovitici

Literatura:

- Bakan, R. ur. (2013), Priručnik iz osnova ekološke poljoprivrede, marketinga ekoloških proizvoda i ekoagroturizma, Pitomača, Srednja škola Stjepana Sulimanca, Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih
- Centre for Environmental Interpretation (1990): Evaluating Interpretation, Environmental Int. 5(2), CEI.
- Centre for Environmental Interpretation (1993): A Way with Words, Environmental Interpretation Bulletin.
- CREST (2010): The Ecotourism „revolution“, origins, growth and trends, dostupno na: http://mddb.apec.org/documents/2010/GOS/GOS-TWG-CON/10_gos-twg_con_001a.pdf (10.09.2014.)
- CREST (2013): The Case for Responsible Travel: Trends and Statistics, dostupno na: http://www.responsibletravel.org/news/Fact_sheets/Crest_RTI_TrendStats_print_1_4%20%283%29.pdf (10.09. 2014.)
- Demonja, D., Ružić, P. (2010): Ruralni turizam u Hrvatskoj, Zagreb, Meridijani
- European Commission (2013): Facts and figures on organic in the European Union, dostupno na: http://ec.europa.eu/agriculture/markets-and-prices/more-reports/pdf/organic-2013_en.pdf (15.11.2014.)
- Geić, S. (2011): Menadžment selektivnih oblika turizma, Split: Sveučilište u Splitu
- Ham, S. (1992): Interpretacija okoliša, Fulcrum Publishing, Golden, Colorado.
- Honey and Rome (2001): Ecotourism & Certification – Setting standards in practice, Island Press
- Klarić, Z. (1995): Interpretacija okoliša, Institut za turizam, (bilješke sa seminara Destinacijski menadžment)
- Mollison, B. ((1991): Uvod u permakulturu, Građevinski fakultet sveučilišta u Splitu
- Unković A.M. i ostali (2012) Permakulturalni dizajn „Šašnato polje“, Srednja škola Stjepana Sulimanca Pitomača
- UNWTO and ETC (2011): Handbook on Tourism Product Development, Madrid
- Weawer, D.B., (2001): The Encyclopedia of Ecotourism, CABI Publishing
- Willer, H. and Kilcher, L. ed. (2012): The World of organic agriculture. Statistic and Emerging Trends, dostupno na: <https://www.fibl.org/fileadmin/documents/shop/1581-organic-world-2012.pdf> (10.11. 2014.)

Internet izvori:

- <http://www.interpnet.com/NAI> (10.10. 2014.)
- <http://pp-papuk.hr> (10.10. 2014.)
- <http://www.np-sjeverni-velebit.hr> (10.10. 2014.)
- <http://www.lambtononline.ca> (15.10.2014.)
- <http://www.sustainabledevelopment.un.org.> (15.10.2014.)
- http://www.unep.org/resourceefficiency/Portals/24147/scp/business/tourism/greeneconomy_tourism.pdf (15.10.2014.)
- <http://www.dzzp.hr> (20.10.2014.)

- <http://webecoist.momtastic.com/2011/02/11/eco-resorts-13-rustic-retreats-for-true-nature-lovers/> (02.12. 2014.)
- <http://www.mynatur.org> (25.10.2014.)
- <http://www.expedia.com> (02.12.2014.)

Popis ilustracija:

Tablice:

Tablica 1. Udio ekoloških površina u odnosu na ukupno korišteno poljoprivredno zemljište u Republici Hrvatskoj

Tablica 2. Broj fizičkih i pravnih osoba u ekološkoj proizvodnji u Republici Hrvatskoj

Tablica 3. Biljke koje odbijaju bolesti i nametnike

Tablica 4. Neke od pasmina podobne za ekološki uzgoj

Grafikoni:

Grafikon 1. Globalna raspodjela korištenja zemljišta u ekološkoj poljoprivredi

Grafikon 2. Površine u ekološkoj poljoprivredi u Europi 1985. – 2010.

Grafikon 3. Projekcija razvoja ekološke poljoprivrede u Hrvatskoj od 2007. do 2016.

Grafikon 4. Područja pod ekološkom poljoprivredom u EU

Grafikon 5. Ekološka poljoprivreda (certificirana + integrirana) u zemljama članicama EU 2007., 2009. i 2011.

Slike:

Slika 1: Dimenzije ekoturizma

Slika 2: Prihodi u ekoturističkoj destinaciji u odnosu na destinaciju standardne turističke ponude

Slika 3: Načela održivosti

Slika 4: Velebitska degenija

Slika 5: Dubrovačka zečina

Slika 6: Biokovsko zvonce

Slika 7: Istarski zvončić

Slika 8: Ris

Slika 9: Vuk

Slika 10: Mrki medvjed

Slika 11: Bjeloglavi sup

Slika 12: Crna roda

Slika 13: Par orlova štekavaca

Slika 14: Mosorska gušterica

Slika 15: Čovječja ribica

Slika 16: Riječna kornjača

Slika 17: Crnka

Slika 18: Solinska mekousna pastrva

Slika 19: Dalmatinska gaovica

Slika 20: Istarski glavoč

Slika 21: Škarpinica

Slika 22: Natura 2000 područja u Hrvatskoj

Slika 23: Natura 2000 i ekoturizam

Slika 24: Okruženje ekoturizma

Slika 25: Primitive Grassy Huts at Kolarbyn – Sweden

Slika 26: Whitepod Eco Resort – Swiss Alps

Slika 27: Ekoturizam Veselić – Mužilovčica, Lonjsko polje

Slika 28: Golden Harbor Ecotourism Resort – Taihau Lake, China

Slika 29: Udio ekološke poljoprivrede u zemljama EU

Slika 30: Kokotac

Slika 31: Dragoljub

Slika 32: Slavonski podolac

Slika 33: Boškarin

Slika 34: Pincgavac

Slika 35: Angus

Slika 36: Slavonska crna svinja

Slika 37: Turopoljska svinja

Slika 38: Mangolica

Slika 39: Cigaja

Slika 40: Pramenka

Slika 41: Dubrovačka ruda

Slika 42: Bijela koza

Slika 43: Šarena koza

Slika 44: Kokoš hrvatica

Slika 45: Zagorski puran

Slika 46: Načela permakulture

Slika 47: Funkcionalne karakteristike kokoši

Slika 48: Primjer permakulturalnog plana manjeg posjeda

Slika 49: Pregled permakulturalnog dizajna Eko centra „Banov brod“ kod Pitomače – zoniranje prostora

Slika 50: Pregled permakulturalnog dizajna Eko centra „Banov brod“ – s legendom

Slika 51: Arhitektonska rješenja bungalova

Slika 52: Tri temelja održivosti u turizmu